

بررسی سبک زندگی دانشجویان دانشگاه علوم بهزیستی و
توانبخشی و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن

A Study on Life Style of Students of the University of
Social Welfare and Rehabilitation Sciences and Social
Determinants Affecting It

Faizollah Nouroozi¹, Azar Petram²

Introduction: Lifestyle is one of the important contemporary concepts.. It is a part of life that happens in reality and includes a full range of activities that people do in everyday life.

. In this study, different types of life-style of students of the University of Social Welfare & Rehabilitation Sciences and the social determinants affecting it were studied. Considering the topic, different types of sociological theories of different sociologists such as Veblen, Simmel, Bourdieu, Putname, Giddens, Chaney, Fazeli, Patterson were investigated as well as psychological theories of people such as Ericsson, Adler and Kurt Lewin.

Method: 313 undergraduate, master's degree and PhD students participated in this survey study. Sampling was conducted using Cochran sampling formula and stratified probability sampling. The Survey instrument was a researcher made questionnaire. After conducting a pre-test with 30 ques-

فیض‌اله نوروزی*، آذر پترامی**

مقدمه: سبک زندگی از جمله مفاهیمی است که در دنیای امروزی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و بخشی از زندگی است که عملاً در حال تحقق یافتن بوده و در بردارنده طیف کامل فعالیت‌هایی است که افراد در زندگی روزمره انجام می‌دهند... در پژوهش حاضر انواع سبک زندگی دانشجویان دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن بررسی شده است. با توجه به موضوع، تئوریهای جامعه‌شناختی افرادی نظیر ویبلن، زیمل، بوردیو، پاتنام، گیاندز، چینی، اوسیم، فاضلی، پترسون، گانزیوم و دی‌گراف و همچنین تئوریهای روان‌شناختی اریکسون، آدلر و کورت لوین مورد بررسی قرار گرفت.

روش: این پژوهش با روش پیمایش بین ۳۱۳ نفر دانشجوی کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری انجام گردید. جهت نمونه‌گیری از فرمول برآورد حجم نمونه کوکران و روش نمونه‌گیری طبقه‌ای استفاده شد. ابزار تحقیق پرسشنامه محقق‌ساخته بود که ابتدا با ۳۰ پرسشنامه پیش‌آزمون انجام شد و پس از تأیید روایی و پایایی سئوالات، سایر پرسشنامه‌ها نیز تکمیل و داده‌ها از طریق نرم افزار آماری SPSS

1. Ph.D in Sociology
2. M.A in social Research,
<apetrami2008@gmail.com>

*دکتر جامعه‌شناس، دانشگاه آزاد اسلامی تهران شمال
** کارشناس ارشد پژوهش اجتماعی، دانشگاه آزاد تهران شمال، (نویسنده مسئول)،
<apetrami2008@gmail.com>

tionnaires and confirming the reliability and validity of the questionnaire, the data were collected and analyzed by SPSS Software. Lifestyle was studied in 4 categories of body management, health, consumption and leisure time and in terms of lifestyle features, students were divided into 3 groups of traditional, modern and combined. In order to test the hypotheses, Pearson correlation coefficient, T and F independent tests, multiple regression and path analysis were used.

Findings: The findings demonstrated that among the variety of lifestyles (modern, traditional and combined), the majority of students (60.1 percent) had a combined lifestyle. Also, the results showed that education, age and social capital were significantly correlated with lifestyle, while the correlation of employment status, duration of stay in the city and gender with dependent variables was not statistically significant. Regression coefficients indicated that the lifestyle was directly and positively influenced by social capital and age (age variable with $\beta = 0.21$ and social capital variable with $\beta = 0.15$ have the greatest impact on the independent variable).

Although other independent variables

مورد تحلیل قرار گرفتند. سبک زندگی در ۴ حوزه مدیریت بدن، سلامت، مصرف و اوقات فراغت تعریف و سنجش شد و دانشجویان برحسب ویژگیهای سبک زندگی، به سه طبقه سنتی، مدرن و ترکیبی دسته‌بندی شدند. جهت آزمون فرضیات، از آزمونهای ضریب همبستگی پیرسون، T دو نمونه مستقل و F، رگرسیون چند متغیره و تحلیل مسیر استفاده شد.

یافته‌ها: در میان انواع سبک زندگی (سنتی، مدرن و ترکیبی)، اکثریت دانشجویان (۶۰/۱٪) سبک زندگی ترکیبی داشته‌اند. همچنین میان متغیرهای تحصیلات، سن و سرمایه اجتماعی با متغیر سبک زندگی همبستگی وجود دارد. این درحالی است که همبستگی میان متغیرهای وضعیت اشتغال، مدت زمان اقامت در شهر و جنس با متغیر وابسته تأیید نگردید. با توجه به ضرایب رگرسیونی، تنها متغیرهای سرمایه اجتماعی و سن به‌طور مستقیم و مثبت بیشترین تأثیر را بر سبک زندگی دارند (متغیر سن با $\beta = 0.21$ و متغیر سرمایه اجتماعی با $\beta = 0.15$ بیشترین تأثیرات را بر متغیر وابسته داشته‌اند). اگرچه متغیرهای مستقل دیگر (وضعیت اشتغال، تحصیلات، جنس و مدت اقامت در شهر) به‌طور غیر مستقیم تأثیری جزئی بر سبک زندگی داشتند، ولی مجموع تأثیرات آنها بر متغیر مستقل منفی و معکوس بود.

بحث: پژوهش حاضر نشان داد که با افزایش سن (در فاصله سنی ۵۰-۲۰ سال) سبک زندگی دانشجویان مدرن‌تر می‌شود و در میان متغیرهای اجتماعی، متغیر سن بیشترین تأثیر را

(employment status, education, gender and duration of stay in the city) indirectly had marginal influence on their lifestyle, their total impact on the independent variable was negative.

Discussion: This study showed that with increasing age (between the ages of 20-50) the students' lifestyle becomes more modern and among the social determinants, age has the greatest impact on the lifestyle. That is, the older they get, the more diverse their needs become and as a result their lifestyle will be more modern. Therefore, it seems that besides the mentioned determinants, other determinants play a role in forming the students' lifestyle. Moreover, among the variety of lifestyles (modern, traditional and combined), the majority of students have a combined lifestyle which indicates that despite urbanization and modernity, maintaining traditional values among young people has its own importance and this can be the influence of our Iranian culture and religious teachings.

Keywords: combined lifestyle, lifestyle, modern lifestyle, social capital, traditional lifestyle.

بر سبک زندگی دانشجویان داشته است. بدین معنی که هرچه سن دانشجویان در گروه سنی مذکور بیشتر باشد نیازها متنوع‌تر شده و در نتیجه سبک زندگیشان مدرن‌تر خواهد بود. لذا به نظر می‌رسد در بررسی سبک زندگی دانشجویان غیر از عوامل یاد شده، می‌توان عامل یا عوامل دیگری را نیز دخیل دانست. همچنین بین انواع سبک زندگی (مدرن، ترکیبی و سنتی)، اکثریت دانشجویان سبک زندگی ترکیبی داشته‌اند که نشان می‌دهد علی‌رغم توسعه شهرنشینی و مدرنیسم، هنوز ارزشهای سنتی اهمیت خود را در میان جوانان حفظ نموده‌اند و این مسأله می‌تواند متأثر از آموزه‌های دینی و فرهنگ ایرانی ما باشد.

کلیدواژه‌ها: سبک زندگی، سبک زندگی سنتی، سبک زندگی ترکیبی، سبک زندگی مدرن، سرمایه اجتماعی

تاریخ دریافت: ۹۴/۱۲/۲۷

تاریخ پذیرش: ۹۵/۱/۲۵

مقدمه

سبک زندگی به‌عنوان مجموعه در هم تنیده‌ای از الگوهای رفتاری فردی و اجتماعی، برآمده از نظام معنایی متمایزی است که یک فرهنگ در یک جامعه انسانی ایجاد می‌کند؛ و از آنجایی که هیچ کدام از جوامع بشری را نمی‌توان عاری از فرهنگ تصور

کرد، بنابراین، می‌توان گفت تمام اجتماعات انسانی، از ابتدای تاریخ تا کنون دارای سبک زندگی خاص خود بوده و از الگوهای رفتاری متناسب با شاخصهای فرهنگی خود برخوردار بوده‌اند (بورديو، ۱۳۹۰).

در ارتباط با سبک زندگی تعاریف بسیاری وجود دارد. سازمان جهانی بهداشت سبک زندگی را الگوهای مشخص و قابل تعریف رفتار می‌داند که از تعامل بین ویژگیهای شخصی، روابط اجتماعی، شرایط محیطی و موقعیتهای اجتماعی - اقتصادی حاصل می‌شود (منصوریان و دیگران، ۱۳۸۸). افرادی نظیر کوکرهام و آدلر نیز ضمن ارائه تعریف سبک زندگی به ویژگیهای فرد سالم و سبک زندگی سالم اشاره دارند. به عقیده آدلر فرد سالم از اهداف خویش آگاهی دارد و عملکرد او هدفمند بوده و رابطه اجتماعی سازنده و مثبتی با دیگران دارد. کوکرهام (۲۰۰۸) در تعریف سبک زندگی سالم از ترکیب دو مفهوم انتخاب و موقعیت یاد می‌کند. زیرا به عقیده وی سبکهای زندگی سالم، الگویی جمعی از رفتارهای مرتبط با سلامتی است که مبتنی بر انتخابهایی است که افراد بر حسب شرایط و زیست‌شان در دسترس دارند لذا به عقیده وی انتخاب سبک و شیوه صحیح زندگی به ما امکان کنترل داده و هر قدر سبک زندگی خود را بشناسیم و بر آن مسلط باشیم، بهتر می‌توانیم زندگی خود را مدیریت کنیم.

به عقیده دانشمندان علوم اجتماعی در یک قرن گذشته، شرایط جدید کار، تولید، انباشتگی کالاهای مصرفی و همچنین فراهم آمدن زمان فراغت بیشتر برای بخش زیادی از اقشار جامعه، نشانه‌ای از تحول عمیق اجتماعی و فرهنگی بوده و این شرایط نوین، الگوهای رفتاری تازه‌ای را می‌طلبد که می‌توان آنها را در قالب سبک زندگی مورد بررسی قرار داد. در جامعه امروزی از یک طرف انسان شهرنشین همگام با توسعه زندگی شهری، تلاش می‌کند با به‌کارگیری سبک زندگی، منزلت

اجتماعی خود را به دیگران نشان دهد و از طرفی خود را در برابر آنچه می‌خواهد با زندگیش انجام دهد مسئول و پاسخگو می‌داند. بر همین مبنا، با کنار گذاشتن قید و بندها و محدودیتهای سنتی برای شیوه‌های زندگی قدیمی جایگزینهایی را انتخاب می‌کند. لذا سبک زندگی افراد تغییر یافته و این تغییر سبک بر تمام جوانب زندگی شخص تأثیر خواهد گذاشت (توسلی، ۱۳۸۳). تغییر چهره بزرگ شهرها، جهت‌گیری جوانان به سوی فرهنگ مصرفی و همچنین روند فزاینده فردگرایی جوانان که حاصل فرآیند نوسازی است، نمودهایی از تغییر در عرصه سبک زندگی و رفتارهای مصرفی است. در مورد سبک زندگی در ایران و به‌ویژه در دوره پس از انقلاب اسلامی می‌توان گفت که جامعه ایرانی نیز به لحاظ فرهنگی و اجتماعی بسیار متنوع بوده و پس از پیروزی انقلاب این تنوعات، پیچیدگی بیشتری به خود گرفته و این امر به تدریج بر سبک زندگی مردم نفوذ کرده و باعث ظهور جامعه مصرفی و شیوه‌های زندگی جدید شده است. رشد فزاینده کالاهای لوکس و مراکز خرید، ناشی از استقبال و روی آوردن جوانان به سبکهای زندگی جدید و فرهنگ مصرفی است (ربانی و رستگار، ۱۳۸۷). از طرفی سبک زندگی اگر متناسب با امکانات و روحیات فرد نباشد می‌تواند جامعه را با آسیبهای جدی مواجه سازد. طبق آمارهای رسمی منتشر شده ایران از نظر تعداد جراحی زیبایی بینی در دنیا مقام اول است. رئیس انجمن جراحان پلاستیک و زیبایی بیان می‌کند که ۶۰ تا ۷۰٪ از تقاضاهای جراحی زیبایی به‌ویژه جراحی بینی غیر ضروری است. ایرانیها از نظر رشد مصرف لوازم آرایش، رتبه سوم را در دنیا دارند. سن مصرف لوازم آرایش به ۱۵ سال رسیده است در حالی که در کشورهای توسعه یافته، تمایل به آرایش بیشتر در زنان مسن دیده می‌شود (ترکاشوند، ۱۳۸۸). در کل، پژوهشهای اخیر در ایران حاکی از وضعیت بحرانی مصرف به‌خصوص در میان جوانان است.

پژوهشهایی که در سالهای اخیر انجام شده مؤید این مدعا بوده است که در سالهای اخیر، عناصر نظام ارزشی جامعه از وضعیت مذهبی - معنوی به اولویت و غلبه عناصر مادی و در نتیجه انتظارات مصرفی در حال جابجایی است (شالچی، ۱۳۸۷) و پذیرش منفعلانه این گونه از الگوهای رفتاری، برای جامعه ایرانی اسلامی، شایسته نبوده و باید به اقتضای فرهنگ ایرانی خود، به سبک زندگی ایرانی - اسلامی روی آورد. در مجموع باید گفت امروزه با توجه به افزایش پدیده مصرف‌گرایی و ایجاد تغییراتی در شیوه‌های گذران اوقات فراغت، شیوه تغذیه، ورزش و مدیریت بدن تحت تأثیر تبلیغات رسانه‌ای و... در میان افراد به‌ویژه قشر جوان و از طرفی انتخابی بودن تعیین سبک و الگوهای زندگی، به نظر می‌رسد توجه به انتخاب سبک زندگی سالم و متناسب با فرهنگ و الگوهای مناسب اجتماعی می‌تواند در سلامت روانی افراد نیز نقش مؤثری داشته و از آسیبهای اجتماعی ممانعت به‌عمل آورد؛ چرا که سبک زندگی بسیاری از عرصه‌های زندگی انسان مدرن را تحت تأثیر قرار می‌دهد. جوانان در هر جامعه‌ای پیشگام استقبال از تغییرات فرهنگی و الگوهای زندگی هستند و قابلیت انعطاف‌پذیری بیشتری در قبال تغییرات اجتماعی و فرهنگی و الگوهای زندگی دارند در این میان یکی از اقسام مهم و تأثیرگذار بر جامعه، دانشجویان هستند. این قشر می‌توانند در تغییر یا ثبات سبک زندگی جامعه نقش فعالی داشته باشند و می‌توانند الگوی سایر جوانان باشند پس لازم است توجه ویژه‌ای به سبک و الگوهای رفتاری زندگی این قشر جوان داشته باشیم تا بتوانیم اهداف جامعه خود را در آینده بهتر و دقیق‌تر برنامه‌ریزی کنیم. چراکه داشتن زندگی سالم و پیروی از سبک زندگی مناسب متضمن سلامت جسم و روان و آن نیز متضمن آینده بهتر است (پیراهری و عیبدی، ۱۳۹۲).

لذا با توجه به اینکه هر فرد در جامعه امروزی مختار است سبک زندگی

خاصی را برای خود برگزینند و به صورت مداوم و به تبعیت از برخی عوامل تغییر دهد، سؤال مورد نظر این است که در شرایط فعلی، دانشجویان بیشتر از چه نوع سبک زندگی تبعیت می‌کنند و عوامل اجتماعی مؤثر بر سبک زندگی آنان کدامند؟ بر این اساس هدف اصلی این پژوهش، بررسی سبک زندگی دانشجویان دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی در شهر تهران (سال ۱۳۹۴) و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن می‌باشد.

پیشینه تجربی

تحقیقات تجربی در زمینه سبک زندگی در دو بخش پژوهشهای داخلی و خارجی قابل بررسی است. در بخش پژوهشهای داخلی، نظری لمر (۱۳۹۲) به بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر سبک زندگی پرداخت و اذعان داشت در میان عوامل متعدد اجتماعی، سن، جنس، درآمد، تحصیلات و طبقه اجتماعی بیشترین تأثیر را بر سبک زندگی پاسخگویان داشته‌اند. این در حالی است که بین وضعیت تأهل و سبک زندگی رابطه معناداری وجود نداشته است. بابانژاد و همکاران (۱۳۹۲) با بررسی سبک زندگی و پیش‌بینی تغییرات عوامل مؤثر بر آن در دانشجویان رشته بهداشت دریافتند که اگرچه بین رشته تحصیلی و سبک زندگی دانشجویان رابطه معناداری وجود دارد ولی بین جنس و بومی بودن با سبک زندگی رابطه معناداری وجود ندارد. در پژوهشی که قدسی‌زاده (۱۳۹۲) انجام داد، تأثیر سرمایه اجتماعی بر سبک زندگی افراد در مناطق شرق تهران سنجیده شد. طبق نتایج این پژوهش، سرمایه اجتماعی بر سبک زندگی مؤثر است. همچنین رابطه معناداری بین سرمایه اجتماعی و الگوی مصرف و فعالیتهای فراغت وجود دارد. پیراهری و عبیدی (۱۳۹۲) سبک زندگی دانشجویان دانشگاه تهران را مورد

بررسی قرار دادند و دریافتند که بین سبک زندگی با جنس، وضعیت تأهل و وضعیت اشتغال افراد تفاوت معناداری وجود ندارد، ولی بین محل تولد و سبک زندگی دانشجویان تفاوت وجود دارد. بدین معنی که متولدین تهران نسبت به متولدین سایر شهرهای دیگر از سبک زندگی مدرن‌تری برخوردارند. بین سبک و سطح تحصیلات والدین پاسخگویان نیز رابطه معناداری ملاحظه گردید. در پژوهشی که احمدی و دیگران (۱۳۹۱) انجام دادند، عوامل مرتبط بر سبک زندگی در بین دانشجویان مرکز علمی - کاربردی زندان تبریز مورد بررسی و سنجش قرار گرفت و نشان داده شد که رابطه معناداری بین متغیرهای سرمایه اقتصادی، فرهنگی، دینداری و محرومیت نسبی با سبک زندگی وجود دارد. زارع‌پور و فلاح (۱۳۹۰) به بررسی سبک زندگی جوانان شهر تهران و عوامل مؤثر بر شکل‌گیری آن پرداخته و نتیجه گرفتند بین سرمایه اقتصادی و سبک‌های زندگی منفعلانه، کارکردگرایانه و لذت‌جویانه رابطه معناداری وجود دارد. همچنین در میان متغیرهای سرمایه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، بیشترین تأثیر و نقش به متغیر سرمایه اقتصادی اختصاص دارد. در بررسی سنخ‌شناسی سبک زندگی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد چالوس (۱۳۹۰)، گرجی و دیگران، بین متغیرهای گروه‌های سنی، جنس، وضعیت تأهل با سبک زندگی رابطه معناداری نشان دادند. ذوالفقاری (۱۳۸۹) به بررسی تأثیر عوامل اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی بر سبک زندگی و الگوی مصرف افراد در شهر تهران پرداخت و نشان داد که بین میزان درآمد، آگهیهای تبلیغاتی تلویزیون و ماهواره، نوع طبقه اجتماعی (بالا، پایین، متوسط) و پایگاه اجتماعی با مصرف‌گرایی رابطه معناداری وجود دارد. مجدی (۱۳۸۹) با بررسی سبک زندگی جوانان ۱۵-۲۹ ساله شهر مشهد نشان داد که بین سبک زندگی در بعد رفتاری با متغیرهای سرمایه اقتصادی، سطح

تحصیلات والدین، ثروت والدین، منطقه سکونت، سن، جنس، وضعیت تأهل و وضعیت اشتغال رابطه معناداری وجود دارد. رابطه بین سبک زندگی در بعد نگرشی نیز با متغیرهای مذکور معنادار بوده است. در پژوهشی که ابراهیمی و بهنوئی گدئه (۱۳۸۹) انجام دادند، سبک زندگی جوانان و مؤلفه‌های آن در بین دختران و پسران شهر بابلسر بررسی گردید. نتایج نشان داد که گرایش جوانان به رفتارهای مصرفی فرهنگی مدرن بیش از گرایش آنان به رفتارهای مصرفی فرهنگ سنتی بوده است. همچنین رفتارهای مصرفی در بین دختران و پسران در بعد مصرف فرهنگی، فعالیت‌های فراغت و مدیریت بدن متفاوت است. در پژوهشی دیگر، کلانتری (۱۳۸۹) به بررسی تحصیلات و مصرف فرهنگی در شهر تهران پرداخت و نتیجه گرفت بین سطوح مختلف تحصیلات و مصرف فرهنگی تفاوت معناداری وجود دارد. کریمی (۱۳۸۹) رابطه سرمایه اجتماعی و سبک زندگی را مورد بررسی قرار داد و اذعان داشت بین آنها رابطه معناداری وجود ندارد. در بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر سبک زندگی جوانان شیراز که توسط رستگار (۱۳۸۷) انجام گردید، نشان داده شد که بین دو متغیر جنس و پایگاه اقتصادی-اجتماعی با سبک زندگی رابطه معناداری وجود ندارد. این در حالی است که بین متغیرهای دینداری، سرمایه فرهنگی، سن و وضعیت تأهل با سبک زندگی رابطه معناداری وجود دارد. فاضلی (۱۳۸۷) در مطالعه‌ای با ارائه تصویری از سبک زندگی فرهنگی جامعه دانشجویی، بیان نمودند که بیشترین میزان مصرف فرهنگی به دانشجویان اختصاص دارد و در مقابل درصد انجام فعالیت‌های مذهبی نسبت به عموم در میان آنان کمتر است. چاوشیان (۱۳۸۱) در بررسی سبک زندگی و هویت اجتماعی مصرف و انتخاب‌های ذوقی، بین سبک زندگی و متغیرهای سن، جنس و تحصیلات و سرمایه فرهنگی رابطه معناداری را نشان دادند.

در بخش پژوهش‌های خارجی، استورم (۲۰۱۰) به بررسی سبک زندگی و روابط جوانان فنلاند پرداختند. در این پژوهش نتایج به دست آمده نشان داد که جوانان فنلاندی به فعالیتهای اوقات فراغت و مصرف فرهنگی بیشتر توجه دارند. موهان (۲۰۰۸) نوع تغذیه، رژیم غذایی نامناسب و بی‌حرکی را عامل بیماریهای قلبی - عروقی دانسته است. شفرز (۲۰۰۶) به بررسی موقعیت اجتماعی و سبک زندگی در جمهوری چک پرداخت. طبق نتایج به دست آمده بین تحصیلات و سبک زندگی سالم افراد رابطه معناداری وجود ندارد. بین طبقات مختلف اجتماعی تفاوت‌های فرهنگی وجود دارد و افراد در پایگاه‌های اجتماعی بالاتر بیشتر پذیرای فرهنگ‌های متفاوت هستند. اسمیت (۲۰۰۶) در مقاله جوانان، ورزش و اوقات فراغت به بررسی جامعه‌شناختی سبک زندگی جوانان پرداخت و دریافت که اگرچه سن و نوع مدرسه تفاوتی در مشارکت در فعالیت فیزیکی و ورزش ایجاد نمی‌کند، اما پسران بیش از دختران در اوقات فراغت خود به فعالیتهای ورزشی می‌پرداختند. لذا فرصت بیشتری برای برقراری ارتباط با دوستان دارند. مطالعات واگنر (۲۰۰۶) نشان داد که متغیرهای جمعیتی و پایگاه اجتماعی نقش مهمی در اوقات فراغت دارند. شون برن و همکاران (۲۰۰۲) به بررسی تحلیل اوقات فراغت شهروندان آمریکایی پرداختند. نتایج نشان داد که اوقات فراغت با سن رابطه معکوس و با درآمد و تحصیلات رابطه مستقیم دارد. سفیدپوستان بیشتر از سیاهپوستان به اوقات فراغت اهمیت می‌دهند. اوقات فراغت در زنان بیوه نسبت به سایر گروهها کاهش می‌یابد (به نقل از تاج الدین، ۱۳۸۸). در پژوهشی دیگر که توسط واشبرن و همکاران (۱۹۹۲) انجام شد، به بررسی نحوه گذران اوقات فراغت بین شهروندان سیاه پوست و سفید پوست آمریکایی پرداختند. نتایج

نشان داد که جنس، سن و وزن زنان رابطه معناداری با نحوه گذران اوقات فراغت دارد، ولی برای مردان این رابطه ضعیف‌تر است. ویل (۱۹۹۱) به بررسی فراغت، فرهنگ و سبک زندگی پرداخته و نشان داد که سن، جنس و پارامترهای اقتصادی و اجتماعی، تأثیرات قابل توجهی بر سبک زندگی دارند و مردان بیش از زنان در سنین ۱۸-۳۰ سال در کلوپهای ورزشی فعالند. وین (۱۹۹۰) با بررسی سبک زندگی فراغت و ایجاد موقعیت اجتماعی و مطالعات فرهنگی به تمیز دو نوع سبک زندگی سنتی و مدرن پرداخت و نشان داد که هر دو گروه از تسهیلات فرهنگ مصرف برای برجسته ساختن جنبه‌های مهم هویت اجتماعی خود استفاده می‌کنند. سازمان متیل (۱۹۸۸) به بررسی سبک زندگی بریتانیا در ۱۰ سال پرداخته و دریافت که انگلیسیها بیشترین هزینه زندگی خود را صرف تعطیلات و فراغت نموده و به زیبایی و استفاده از لوازم آرایشی اهمیت می‌دهند. ژوزف دومازیه در مقاله فراغت در شهر در نوجوانان ۱۴-۲۰ ساله اذعان داشت که بیشتر پاسخگویان وقت‌گذرانی در خارج از منزل و بودن با دوستان را به وقت‌گذرانی در منزل ترجیح می‌دهند و از آن تعداد که اوقات فراغت خود را در منزل می‌گذرانند بیشتر به تماشای تلویزیون می‌پردازند.

مروری به منابع تجربی و پژوهشهای انجام شده نشان می‌دهد که هر کدام از آنان از منظری خاص به سبک زندگی پرداخته‌اند و به‌ویژه آن را در ارتباط با متغیر یا متغیرهای معینی مورد مطالعه قرار داده‌اند. به‌طور مثال، اگرچه متغیرهایی نظیر سن، جنس، درآمد، تحصیلات، طبقه اجتماعی، وضعیت تأهل، سرمایه اجتماعی، وضعیت اشتغال و... در پژوهشهای مختلف مورد بررسی قرار گرفته‌اند ولی هر کدام با توجه به مبانی و چارچوب نظری و فرضیه‌های مطرح شده به نتایجی متفاوت

دست یافته‌اند. نتایج و یافته‌های این پژوهشها گویای آن است که پدیده سبک زندگی به صورت چشمگیری در همه جوامع مورد توجه بوده است. برخی از پژوهشها نشان می‌دهد که سبک زندگی صبغهای فرهنگی دارد و رابطه معنادار آن با برخی متغیرهای فرهنگی نیز مشاهده شده است. برخی دیگر به بررسی رابطه سبک زندگی با متغیرهای اقتصادی پرداخته و تأثیر عوامل اقتصادی بر سبک زندگی را مهم‌تر دانسته‌اند. در میان پژوهشهای انجام شده در خصوص سبک زندگی، معدودی نیز به تأثیر عوامل اجتماعی بر سبک زندگی و یا بالعکس اشاره نموده‌اند و یا بیشتر، به بررسی ارتباط این متغیرها با یکی از ابعاد سبک زندگی پرداخته‌اند که این نوع پیشینه پژوهشی در ارتباط با سبک زندگی بیشتر قابل مشاهده بوده و پژوهشهای کمتری در خصوص بررسی تأثیر عوامل اجتماعی بر سبک زندگی وجود داشته است. در میان منابع و پژوهشهای مورد بررسی، برخی نیز به بررسی انواع سبک زندگی هر کدام به سبک و سیاقی خاص و ارتباط آن با سبک زندگی پرداخته‌اند. همچنین در برخی پژوهشهای انجام شده رابطه معناداری میان سبک زندگی با متغیرهای یاد شده وجود داشته و بالعکس در برخی دیگر این رابطه معنادار نبوده است. در مجموع با توجه به پژوهشهای داخلی و خارجی انجام شده می‌توان گفت: اگرچه در زمینه سبک زندگی تحقیقات و پژوهشهای وسیعی در داخل کشور انجام شده و هر کدام به سهم خود از زوایای مختلف به بررسی سبک زندگی بالاخص سبک زندگی جوانان اشاره نموده‌اند، با توجه به ضرورت و اهمیت این موضوع، به نظر می‌رسد نیاز بیشتری به مطالعه و بررسی این مسأله اجتماعی باشد. همچنین در مروری کوتاه بر تحقیقات خارجی اذعان می‌گردد با توجه به اینکه عمده این پژوهشها درباره الگوهای مصرف، تفریح و فراغت و یا عمدتاً در حوزه سلامت، تغذیه و یا روانشناسی انجام شده‌اند، کمبود

پژوهش در زمینه‌های مختلف سبک زندگی بالاخص در ارتباط با موضوع پژوهش حاضر بیش از پیش محسوس بوده و به نظر می‌رسد، هنوز عرصه بررسی و پژوهش در این زمینه باز باشد.

چارچوب نظری

به اعتقاد اندیشمندان عرصه اجتماعی و روان‌شناسی، عوامل متعددی بر شکل‌گیری و چگونگی سبک زندگی اعضای جامعه تأثیر می‌گذارند. هر یک از این عوامل، در وضعیت و موقعیت‌های گوناگون می‌تواند منجر به بروز و ظهور سبک‌های زندگی گوناگون در میان اقشار و گروه‌های متفاوت جامعه گردد. لذا جهت بررسی این عوامل، برخی تئوری‌های مرتبط در حوزه جامعه‌شناسی و روان‌شناسی اجتماعی مورد مطالعه قرار گرفتند.

الف) تئوری‌های جامعه‌شناختی

وبلن یکی از نظریه پردازان جامعه‌شناسی است که به مصرف متظاهرانه و نقش جنسیتی زنان اشاره دارد. به عقیده وی در طبقه مرفه جدید، زنان ابزارهایی برای نمایش ثروت مردان هستند. وی با تأکید بر کارکرد نمایشی مصرف، آن را راهکاری برای کسب منزلت اجتماعی می‌داند که در جامعه پیچیده شهری در اثر گسترش وسایل ارتباط جمعی و تحرک جمعیتی در معرض دید افراد بی‌شماری قرار می‌گیرد. به نظر وی انگیزه رفتار متظاهرانه در شهر بیشتر از روستا است. قدرت مالی و ثروت مبنای افتخار، منزلت و جایگاه اجتماعی است و مصرف برای زنان فرصتی جهت ابراز هویت فردی است که از این طریق به تولید سبک زندگی پرداخته و هویت جدیدی می‌یابند (فاضلی، ۱۳۸۲).

زیمل از دیگر اندیشمندان حوزه جامعه‌شناسی به محوریت نقش شهر و پیامدهای شهرنشینی بر ایجاد سبک زندگی اشاره دارد. از نظر وی شهر جایگاهی برای آزادی فرد از تمام قیود جامعه سنتی و نوید بخش فردیت است. هرچند وجود نظام تقسیم کار پیچیده در شهر منجر به از بین رفتن هویت فردی می‌شود، شیوه خاص مصرف و سبک زندگی راهی برای بیان خود در رابطه با دیگران و انبوه جمعیت حاضر در کلان شهر است. انسانها در شهر با دنبال کردن نمادهای منزلت و مد می‌توانند فشارهای زندگی را تحمل کنند (باکاک، ۱۹۹۲). بوردیو (۱۳۹۰) نیز با اشاره به مفهوم فضای اجتماعی سبکهای زندگی مختلفی را نشان می‌دهد. فضاهای اجتماعی بر مبنای سرمایه فرد ساخته می‌شوند و هرچه فرد سرمایه بیشتری داشته باشد در موقعیت بالاتری قرار می‌گیرد. به عقیده وی گروههای خاص اجتماعی با الگوهای مصرفی در زمینه‌های مختلف، سعی در مجزا نمودن خویش از دیگران و ارائه سبک زندگی متمایز خود دارند. از نظر وی در میدانهای اجتماعی، انواع سرمایه‌های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و نمادین وجود دارند که میزان برخورداری از آنها منجر به شکل‌گیری گروههای خاص با سبکهای زندگی ویژه می‌شود. و با تأکید بر این مسأله که سرمایه اجتماعی از طریق شبکه‌های اجتماعی و هنجارهای شبکه بر سبک زندگی مؤثر است، به رابطه متقابل سرمایه اجتماعی و سبک زندگی اشاره دارد.

پاتنام (۱۳۸۰) نیز با اشاره به مفهوم سرمایه اجتماعی به ویژگیهای سازمان اجتماعی از قبیل شبکه، هنجارها و اعتماد می‌پردازد که هماهنگی و همکاری میان آنها کارایی جامعه را بهبود می‌بخشند. وی در نظریه سرمایه اجتماعی خود، به موضوع ارتباطات اشاره دارد که افراد را قادر به خلق اجتماعات انسانی و متعاقباً سبک زندگی می‌سازد.

گیدنز (۱۳۸۰) در نظریات خود تنوع سبک زندگی را محصول مدرنیسم می‌داند که افراد را از قیود انتخابهای سنتی رها می‌کند. داشتن سبک زندگی سالم، مستلزم آن است که افراد از میان انتخابهای مختلف دست به انتخاب بزنند. وی سبکهای زندگی را رفتارهای عادی روزمره می‌داند که در معرض تغییر بوده و متمایزکننده هویت فردی افراد است. به عقیده وی ظهور مدرنیسم و فاصله گرفتن از شیوه‌های سنتی زندگی، سبکهای متنوعی را پیش روی انسان قرار می‌دهد که ناچار است انتخاب کند. لذا پیدایش سبکهای نوین در شکل‌گیری هویت فردی نیز مؤثر است.

چینی (۱۹۹۶) پیدایش سبکهای زندگی را محصول جامعه مدرن می‌داند که بر اثر کنش میان افراد و در زندگی روزمره بوجود می‌آیند. به عقیده وی سبک زندگی شیوه جدیدی از انسجام اجتماعی در دنیای بی‌سامان شهری است. گیبینز و بوریمر نیز در نظریات خود ایجاد سبکهای زندگی را محصول مدرنیته می‌دانند. برخی اندیشمندان نیز به تأثیر عامل تحصیلات در ایجاد و شکل‌گیری سبک زندگی اشاره نموده‌اند. پیترسون از جمله نظریه‌پردازانی است که تحصیلات را عامل مهمی در تحرک اجتماعی طبقات پایین به طبقات بالا می‌داند. اوسیم نیز تحصیلات را عامل ارتقای مصرف فرهنگی می‌داند. دی‌گراف نه تنها آموزش خود افراد، بلکه آموزش همسران را در الگوی مصرف فرهنگی افراد مؤثر می‌داند. به عقیده گانزبوم افراد با تحصیلات بالاتر، سرگرمیهای لذت بخش‌تری در مصرف فرهنگی سطح بالاتر نسبت به کمتر تحصیلکرده‌ها دارند (فاضلی، ۱۳۸۲).

فاضلی (از جامعه‌شناسان معاصر) نیز عامل سن و دوره عمر را از عوامل تعیین‌کننده سبک زندگی افراد می‌داند به این معنی که با بالا رفتن سن، نیازهای متنوعی ایجاد شده و سبکهای متفاوتی برای پاسخگویی به نیازها بوجود

می‌آید (در پژوهش حاضر، با توجه به اینکه دانشجویان مورد بررسی در فاصله سنی ۲۰ تا ۵۲ سال می‌باشند و میانگین سنی آنان در این پژوهش ۲۶ سال بوده است که اکثریت دانشجویان را شامل می‌شود، از نظریه فاضلی استفاده گردید).

ب) تئوریهای روان‌شناختی

از دیدگاه اندیشمندان حوزه روانشناسی اجتماعی، نظیر اریکسون، هویت به‌طور توأمان تحت تأثیر هویت فردی و جمعی قرار دارد. فضاهای زندگی شهری، موقعیتهای متنوع زندگی و... بر رفتار ما تأثیر می‌گذارند و منجر به بروز نقشها و سبکهای مختلف زندگی می‌گردد. هرچند آدلر سبک زندگی را متأثر از ویژگیهای فردی و روانی و تربیتی فرد می‌داند، افرادی چون کورت لوین از صاحب‌نظران روانشناسی اجتماعی در تحلیل رفتار انسان به هر دو عامل ویژگیهای فردی و محیطی اشاره دارد. وی تعادل میان فرد و محیط را لازم دانسته و بر این باور بود که اگر این تعادل بهم بخورد، منجر به تنش خواهد شد (ستوده، ۱۳۷۹).

سبک زندگی ارتباط محکمی با مفهوم هویت دارد و سبب می‌شود هویت‌های جداگانه‌ای با توجه به غالب بودن هر یک از مؤلفه‌های هویت ساز سبک زندگی بوجود آید. هویتی که برخاسته از باورها و اندیشه‌های سنتی است و یا هویتی که متأثر از مدرنیته و زندگی مدرن است. در نتیجه پذیرش الگوها و ارزشهای سنتی یا مدرن در ایجاد سبکهای زندگی مختلف مؤثر است. لذا نظر به مطالب یاد شده، در پژوهش حاضر، سبک زندگی دانشجویان در سه دسته سنتی، مدرن و ترکیبی با ویژگیهای ذیل مورد بررسی قرار گرفت.

سبک زندگی سنتی

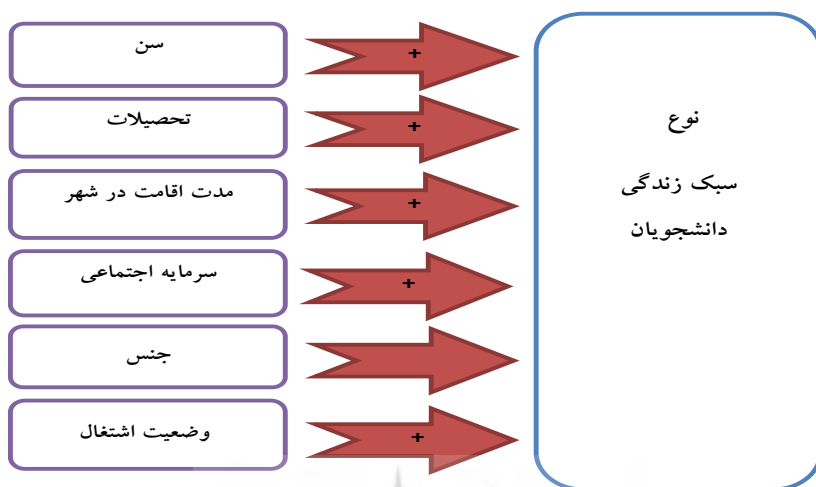
در این نوع سبک، پیروی از ارزشها و الگوهای سنتی ایرانی در تمامی ابعاد سبک زندگی مشهود است. افرادی که از الگوهای سنتی پیروی می‌کنند تمایل به مصرف‌گرایی کمتری دارند. مصرف کالاهای لوکس و مصرف فرهنگی در سطح پایینی بوده و اساساً با زندگی متظاهرانه و تجملاتی میانه‌ای ندارند. پیروی از مد و الگوهای غربی حداقل است. آنچه برای این گروه اهمیت دارد بیشتر رفع نیازهای روزمره است تا مصرف متظاهرانه. تمایل به جراحیهای زیبایی و استفاده از پیرایه‌ها و زیورآلات، و آرایش سر و صورت به شکل افراطی در زندگی این افراد نمود چندانی ندارد. در زمینه تفریح و گذران اوقات فراغت بیشتر از الگوهای سنتی پیروی می‌کنند. رفتن به پارک، معاشرت با دوستان و رفتن به پیاده روی بیش از سایر فعالیتهای فراغتی مشهود است. به دلیل هزینه بر بودن، تمایل کمتری به سینما رفتن، تئاتر، کنسرت و شرکت در مجالس باشکوه دارند. وجود اعتقادات و باورهای مذهبی قوی‌تر و فرهنگ سنتی حتی در انتخاب نوع سفر نیز تأثیرگذار بوده و تمایل بیشتری به سفرهای زیارتی دارند. حضور در پارتیهای مختلط، مصرف مشروبات الکلی و ارتباط با جنس مخالف، نمودی در زندگی آنان ندارد. توجه به تغذیه صحیح و سنتی و عدم استفاده از غذاهای غربی و فست فود و... و در آنها بیشتر است. به ورزشهای سبک نظیر پیاده‌روی توجه بیشتری نشان می‌دهند ولی از کلاسها و امکانات مختلف ورزشی و هنری و آموزشی، کمتر استفاده می‌کنند. به‌طور کلی به لحاظ وضعیت سلامتی در ابعاد مختلف، وضعیت مناسب‌تری دارند.

سبک زندگی مدرن

از ویژگی بارز آن مصرف‌گرایی و مصرف متظاهرانه است. مصرف‌گرایی افراطی در زمینه خرید و تهیه امکانات لوکس زندگی، اسباب و اثاثیه، اتومبیل خارجی و... استفاده از الگوهای غربی و مدرن، پیروی از مد، گوش دادن به موسیقی غربی، تمایل به جراحیهای زیبایی مختلف، استفاده و خرید زیورآلات، لوازم آرایشی به صورت افراطی، تمایل بیشتر به سفرهای خارجی، رفتن به کنسرت، بازدید از موزه‌ها و گالریهای هنری و... رفتن به سینما و تئاتر، استفاده بیشتر از کلاسها و امکانات ورزشی، برگزاری مهمانیهای مجلل و یا تمایل به شرکت در آن، استفاده بیشتر از غذاهای آماده و فست فودی، استفاده از کلاسهای هنری و آموزشی بیشتر و... از ویژگیهای مهم این نوع سبک زندگی است. همچنین به دلیل وضعیت مذهبی و فرهنگی خاص خود مانعی در انجام رفتارهای انحرافی نمی‌بینند. و به‌طورکلی، به لحاظ وضعیت سلامتی در سطح پایین‌تری هستند.

سبک زندگی ترکیبی (تلفیقی)

می‌توان گفت در این نوع سبک، ویژگیهای هر دو نوع سبک زندگی توأمان در تمامی ابعاد اعم از مصرف مادی و فرهنگی، اوقات فراغت، مدیریت بدن و سلامت در زندگی دانشجویان مشهود است. و به نظر می‌رسد با توجه به وضعیت فرهنگی جامعه کنونی ما، این نوع سبک بیشتر در بین جوانان دانشجوی وجود داشته باشد.

شکل (۱) مدل نظری تحقیق مبنی بر عوامل مؤثر بر نوع سبک زندگی دانشجویان

روش

روش تحقیق: در این پژوهش مقطعی، از روش پیمایش با ابزار پرسشنامه استفاده گردید.

جامعه آماری، حجم نمونه و روش نمونه‌گیری: جامعه آماری پژوهش را دانشجویان مقاطع کارشناسی تا دکتری در تمامی رشته‌های تحصیلی دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی تهران در سال تحصیلی ۹۵-۹۶ تشکیل می‌دهند که تعدادشان ۱۶۸۴ نفر بوده است. برای تعیین حجم نمونه با استفاده از فرمول حجم نمونه کوکران، ۳۱۳ نفر انتخاب گردیدند. جهت انجام نمونه‌گیری، از نمونه‌گیری احتمالی طبقه‌ای متناسب استفاده شد. در این نوع نمونه‌گیری، ابتدا دانشجویان بر مبنای مقطع تحصیلی (تحصیلات) به سه گروه کارشناسی، کارشناسی ارشد و

دکتری تقسیم شدند. جهت رعایت تناسب در هر طبقه، متناسب با حجم نمونه انتخاب شده (۳۱۳ نفر) به شرح ذیل تقسیم طبقات انجام گردید:

پس از مشخص شدن تعداد دانشجویان هر مقطع تحصیلی (۳۳۸ نفر دکترا، ۶۵۸ نفر ارشد و ۶۸۸ نفر کارشناسی)، هر طبقه (تعداد در هر مقطع تحصیلی) بر جامعه آماری (۱۶۸۴ نفر) تقسیم و در حجم نمونه (۳۱۳ نفر) ضرب و نسبت هر طبقه به‌طور متناسب تعیین گردید. پس از تعیین تعداد نمونه در هر طبقه، افراد مورد نظر با استفاده از روش نمونه‌گیری احتمالی ساده (تصادفی) و از طریق قرعه‌کشی انتخاب شده و در صورت عدم حضور نمونه‌ها، از نمونه‌های جایگزین استفاده گردید.

ابزار پژوهش: ابزار تحقیق در این پژوهش، پرسشنامه محقق ساخته بود که پس از ارائه دقیق تعاریف نظری و عملی متغیرهای تحقیق، پرسشنامه مربوطه تهیه گردید. سؤالات پرسشنامه از نوع بسته بوده و از مقیاس ۵ گزینه‌ای لیکرت برای سؤالات مربوط به متغیر وابسته (سبک زندگی) و سرمایه اجتماعی (متغیر مستقل) استفاده گردید. در خصوص سایر متغیرهای مستقل، از سؤالات بسته ۲ یا ۳ گزینه‌ای استفاده شد و فقط سؤال متغیر سن به صورت باز پرسش گردید. جهت تعیین روایی پرسشنامه از روایی صوری و جهت تعیین پایایی (پس از پایلوت با ۳۰ پرسشنامه) با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ که میزان آن برای متغیر سبک زندگی ۰/۸۳ و متغیر سرمایه اجتماعی ۰/۷۴ مشخص شد که نشان از پایایی بالای ابزار اندازه‌گیری دارد. سپس با مراجعه حضوری به تک تک افراد نمونه، پرسشنامه مذکور تکمیل گردید.

تجزیه و تحلیل داده‌ها و شیوه کدگذاری: برای این منظور از آمار توصیفی و استنباطی (آزمونهای F ، t ، رگرسیون چند متغیره و تحلیل مسیر) استفاده شد. کدگذاری متغیرهای سبک زندگی و سرمایه اجتماعی با توجه به مقیاس پنج

گزینه‌ای لیکرت، به مثبت‌ترین گزینه (همیشه و خیلی زیاد) عدد چهار، و به منفی‌ترین گزینه (اصلاً) عدد صفر اختصاص داده شد. لازم به ذکر است که کدهای مربوط به متغیر سبک زندگی به دو طریق کدگذاری گردید. اول به شیوه‌ای که در بالا اشاره شد جهت آمار توصیفی و مشخص نمودن فراوانی و درصد هر سؤال؛ یعنی به مثبت‌ترین گزینه عدد ۴ و به منفی‌ترین گزینه عدد صفر اختصاص داده شد. پس از جمع بندی سؤالات سبک زندگی، طیفی از سه سبک سستی، ترکیبی و مدرن به دست آمد.

تعریف مفاهیم

۱- **متغیر وابسته (سبک زندگی):** سبک زندگی مجموعه‌ای نسبتاً هماهنگ و منسجم از کلیه امور عینی و ذهنی زندگی فرد یا گروه است. این امور می‌تواند شامل دارائیه‌ها، الگوهای رفتاری، روابط اجتماعی، مصرف، فعالیت‌های فراغتی و سرگرمی، پوشش و مدیریت بدن، نحوه تغذیه و.... باشد که امور و رفتارهای بیرونی قابل مشاهده هستند. همچنین می‌تواند دربرگیرنده بینشها (ادراکات، اعتقادات و جهان بینی) گرایشها (ارزشها و ترجیحات) و..... باشد که رفتارهایی **عملیاتی** درونی و ذهنی هستند (باینگانی و دیگران، ۱۳۹۲).

در این تحقیق، پژوهش مصرف در دو بعد مادی و فرهنگی، مدیریت بدن در چهار بعد جراحی زیبایی، آرایش سر و صورت، پوشش و استفاده از پیرایه‌ها، اوقات فراغت در دو بعد فعالیت‌های فراغتی، رفتارهای انحرافی و سلامت در سه بعد جسمی، روحی- روانی و اجتماعی مورد بررسی و سنجش قرار گرفتند که در ذیل به تعریف مختصری در خصوص هر یک از آنها می‌پردازیم.

مصرف: مصرف اتلاف ثروتی به منظور ارضای یک احتیاج است که در دو

بعد مصرف مادی و فرهنگی قابل بررسی است (کلانتری، ۱۳۸۸). در بعد مادی استفاده از اتومبیل خارجی، زندگی در مسکن با متراژ بالای ۱۰۰ متر، مبل و اثاثیه مدل روز، اشیاء عتیقه و تابلوهای نقاشی، لوازم موسیقی در منزل، تهیه لباسهای مد روز، تهیه عطر و ادکلن و... تهیه گوشی موبایل جدید و... مورد بررسی قرار گرفت و در بعد فرهنگی مصرف، مصرف موسیقیایی، خواندن کتب رمان و شعر، تماشای ماهواره، تماشای فیلم، تماشای برنامه‌های تلویزیون، رفتن به تئاتر و سینما، استفاده از اینترنت و... و برگزاری جشن و مهمانی بررسی شدند.

اوقات فراغت: طبق تعریف پارکر^۱ اوقات فراغت، زمانی است که فرد مازاد بر زمان کار یا وظایف دیگرش دارد و از این زمان برای استراحت، تفریح و پیشرفت اجتماعی یا فردی استفاده می‌نماید یا به دانش و اطلاعات خود می‌افزاید، مهارت‌های خود را ارتقاء می‌بخشد و یا میزان مشارکت داوطلبانه خود را در زندگی و در عرصه‌ای حرفه‌ای، خانوادگی و اجتماعی افزایش می‌دهد. به عقیده بوردیو نیز انتخاب‌های افراد در مورد گزینه‌های اوقات فراغت، اساساً اجتماعی است و مردم سبک‌های زندگی و فعالیت‌های فراغتی را می‌آموزند و با توجه به سرمایه اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی نحوه گذران اوقات فراغت افراد متفاوت خواهد بود (ابراهیمی، ۱۳۹۰). در این تحقیق، فعالیت‌های اوقات فراغت در دو بعد فعالیت‌های فراغتی (سفر کردن، استفاده از کلاس‌های مختلف آموزشی و هنری، بازدید از گالریها و موزه‌ها، رفتن به پارک، معاشرت کردن با دوستان، ورزش کردن) و رفتارهای انحرافی (مصرف مواد مخدر، مشروبات الکلی، شرکت در پارتی‌های مختلط، معاشرت با جنس مخالف) بررسی و سنجش گردید.

مدیریت بدن: به معنای نظارت، مراقبت و دستکاری مستمر ویژگی‌های ظاهری و مرئی بدن است چاوشیان به سه دسته از شاخصها اشاره می‌کند. از میان آنها انواع

1. Parcker

عادات در لباس پوشیدن، آرایش موی سر و استفاده از پیرایه‌ها، در زمره این شاخص جای می‌گیرند. این مفهوم به کمک معرفهای کنترل وزن، جراحی پزشکی، میزان اهمیت دادن به مراقبتهای آرایشی و بهداشتی سنجدیده شده است. فدرستون^۱ (۱۹۹۹) بر این باور است که مدیریت بدن به فهرست بلندی از اعمال نظیر تاتو، بریدن بخشی از بدن تا بدن‌سازی، رژیم گرفتن و... اطلاق می‌شود. در تعریفی دیگر مدیریت بدن عبارت است از شیوه‌هایی که فرد در عمل، نسبت به وضعیت فیزیکی بدن خویش بکار می‌برد (شامل نوع پوشاک، آرایش صورت و مو، تناسب اندام) که این شیوه‌ها براساس نوع نگرش هر فرد متفاوت است (چاوشیان، ۱۳۸۱).

در این پژوهش از چهار شاخص کلی آرایش (صورت و مو)، پوشش، جراحی زیبایی و استفاده از پیرایه‌ها برای عینی‌سازی مدیریت بدن استفاده شده است. سلامت: در سال ۱۹۴۸ سازمان بهداشت جهانی سلامت و تندرستی را چنین تعریف کرد: «وضعیت سلامت و آسایش کامل جسمی، ذهنی و اجتماعی و نه فقط فقدان بیماری و مرض». در فرهنگ علوم اجتماعی نیز سلامتی حالتی است بازگویی کمال صحت و راحتی جسمانی، روانی و رفاه اجتماعی است و فقط بر فقدان بیماری یا نقص جسمانی دلالت ندارد (آوتویت و باتامور، ۱۳۹۲). منظور از سلامت اجتماعی چگونگی ارزیابی فرد از عملکردش در برابر اجتماع است. فرد سالم از نظر اجتماعی، اجتماع را به صورت یک مجموعه معنادار، قابل فهم و بالقوه برای رشد و شکوفایی دانسته و احساس می‌کند که به جامعه تعلق دارد، از طرف جامعه پذیرفته می‌شود و در پیشرفت آن سهم است (سام آرام، ۱۳۸۸).

در این تحقیق، سلامت در سه بعد جسمی، روحی- روانی و سلامت اجتماعی مورد بررسی و سنجش قرار گرفت. با توجه به تعریف نظری در بعد سلامت

1. Featherstone

جسمی داشتن وزن مناسب، بهداشت فردی و نوع غذای مصرفی مورد سنجش قرار گرفتند. در بعد سلامت روانی نیز با توجه به تعریف یاد شده، کنترل استرس، امیدواری به آینده و داشتن افکار و احساسات مثبت مورد سؤال واقع شد. همچنین در بعد سلامت اجتماعی، مناسب بودن فضای آموزشی دانشگاه برای رشد و شکوفایی استعدادها، احساس تعلق به جامعه دانشجویی و سهم بودن در پیشبرد اهداف آموزشی دانشجو سؤال گردید.

۲- متغیرهای مستقل (سرمایه اجتماعی) در این تحقیق، از چندین متغیر مستقل (شامل جنس، سن، تحصیلات، وضعیت اشتغال، مدت اقامت در شهر، سرمایه اجتماعی) برای تبیین سبک زندگی دانشجویان استفاده شده است، منتهی چون بسیاری از آنها متغیرهایی مشخص هستند و نیازی به تعریف ندارند، بنابراین در این قسمت تنها به تعریف سرمایه اجتماعی پرداخته می‌شود که مفهومی با تعاریف چندگانه و مبهم است.

از نظر پاتنام (۱۹۹۹) سرمایه اجتماعی، به ویژگی‌های سازمان اجتماعی از قبیل شبکه‌ها، هنجارها و اعتماد اشاره دارد که هماهنگی و همکاری برای کسب سود متقابل را تسهیل می‌کند. موضوع محوری سرمایه اجتماعی موضوع ارتباطات است. ایده مرکزی این است که شبکه‌های اجتماعی دارای‌بهای با ارزشی هستند که افراد را قادر می‌سازند تا اجتماعات را خلق کنند، به همدیگر متعهد شده و اساس اجتماع را به هم پیوند زنند. در این تحقیق، سرمایه اجتماعی در ابعاد شبکه‌های اجتماعی (رسمی و غیررسمی)، هنجارها (فردی و جمعی) و اعتماد (بین شخصی، تعمیم یافته و نهادی) مورد بررسی و سنجش قرار گرفت. برای سنجش شبکه‌های رسمی از اطلاعاتی درباره شبکه‌های مبتنی بر نهادها و گروهها از طریق سؤالاتی درباره عضویت فرد یا فعالیت وی در گروههای رسمی استفاده شده است. در ارتباط

با شبکه‌های رسمی میزان مشارکت دانشجویان در هر یک از گروه‌های مذهبی، کمیته پژوهشی دانشجویی، انجمن‌های علمی و بسیج دانشجویی پرسیده شد همچنین جهت سنجش شبکه‌های غیررسمی افراد از دو شاخص میزان مشارکت فرد در فعالیتهای جمعی که افراد را به هم پیوند می‌دهد و وسعت شبکه دوستان استفاده گردید. جهت سنجش هنجارهای فردی معیارهایی چون راستگویی و صداقت، امانتداری، گذشت و فداکاری، درستکاری و پرهیز از تقلب سؤال گردید و در خصوص هنجارهای جمعی، از معیارهایی نظیر رسیدگی به مشکلات درسی همکلاسان، امانت دادن کتاب یا وسایل، ارائه کمکهای مالی و رفتن به عیادت همکلاسان استفاده گردید. در خصوص اعتماد که یکی از مهمترین مباحث سرمایه اجتماعی است، در ابعاد بین شخصی و تعمیم یافته به ترتیب اعتماد به خویشاوندان، اعتماد به همکلاسان، و در بعد نهادی اعتماد دانشجویان نسبت به نهادهای وزارت بهداشت، آموزش و پرورش و صدا و سیما پرسش گردید.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

یافته‌ها

جدول (۱) توزیع نسبی پاسخگویان برحسب ویژگیهای جمعیتی (n=۳۱۳)

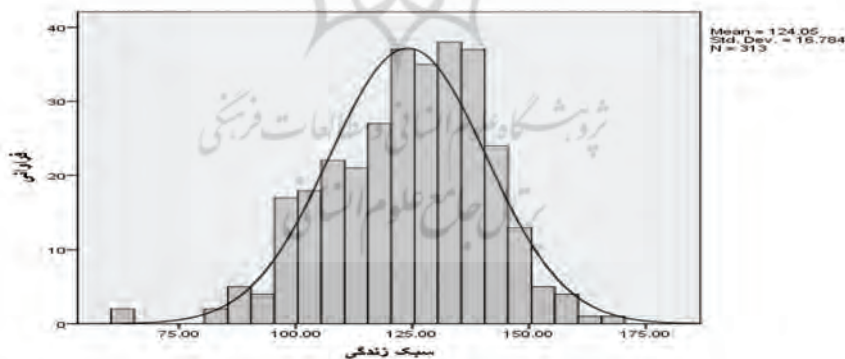
متغیرها	f	%
جنس	زن	۱۸۹
	مرد	۱۲۴
تحصیلات	کارشناسی	۱۲۸
	کارشناسی ارشد	۱۲۲
	دکترا	۶۳
مدت زمان اقامت در شهر تهران	کمتر از ۵ سال	۱۷۶
	بین ۵ تا ۱۰ سال	۴۰
	سال و بیشتر	۹۷
وضعیت اشتغال	بیکار	۱۷۵
	شاغل	۱۳۷
	کل	۳۱۲
	بی پاسخ	۱

۳۱۳ نفر پاسخگو شامل ۱۸۹ نفر زن و ۱۲۴ نفر مرد (نسبت ۶۰٪ به ۴۰٪) در سه مقطع کارشناسی (۴۰٪/۹)، ارشد (۳۹٪) و دکتری (۱۰٪/۲۰) مورد بررسی قرار گرفتند. اکثریت پاسخگویان (۵۶٪/۲) به مدت کمتر از ۵ سال در تهران اقامت داشته‌اند. ۴۳٪/۹ آنان شاغل و میانگین سنی آنها ۲۶ سال بود.

جدول (۲) آماره‌های توصیفی مربوط به سبک زندگی و ابعاد آن

S	SD	Mo	Med	M	ابعاد متغیر سبک زندگی
۱۰۶/۷۶	۱۰/۳۳	۵۱	۸	۴۷/۲۰	مصرف
۱۶/۹۸	۴/۱۲	۳۷	۳۶	۳۵/۲۷	اوقات فراغت
۱۶/۸۱	۴/۱۰	۱۷	۱۵	۱۵/۰۲	مدیریت بدن
۲۵/۹۹	۵/۰۹	۲۸	۲۷	۲۶/۵۴	سلامت

نتایج جدول (۲) نشان می‌دهد که میانگین متغیر سبک زندگی در کل ۱۲۴/۰۳ بوده (باتوجه به اینکه برای سنجش متغیر سبک زندگی ۵۱ گویه طراحی شده است، و برای هر گویه، نمره ای بین صفر تا چهار اختصاص یافته است، بنابراین نمرات بالقوه بین صفر (۵۱×۰=۰) تا ۲۰۴ (۵۱×۴=۲۰۴) بوده است و به تفکیک این میزان (میانگین) در هریک از ابعاد مصرف (با ۲۱ گویه)، اوقات فراغت (۱۴ گویه)، مدیریت بدن (۶ گویه) و سلامت (۱۰ گویه) به ترتیب ۴۷/۲۰، ۳۵/۲۷، ۱۵/۰۲ و ۲۶/۵۴ و بیشترین میانگین مربوط به بعد مصرف (مادی و فرهنگی) نسبت به سایر ابعاد متغیر سبک زندگی بوده است.

نمودار (۱) توزیع فراوانی سبک زندگی

جدول (۳) توزیع نسبی پاسخگویان برحسب انواع سبک زندگی و ابعاد آن

کل	ابعاد سبک زندگی				انواع سبک زندگی	
	سلامت	مدیریت بدن	اوقات فراغت	مصرف	مصرف	مدرن
۵۶	۴	۲۴	۱۷	۱۴	f	مدرن
۱۷/۹	۱/۳	۷/۷	۵	۴/۵	%	
۱۸۸	۱۶۸	۱۶۶	۱۷۱	۲۳۳	f	ترکیبی
۶۰/۱	۵۳/۷	۵۳	۵۵	۷۴/۴	%	
۶۹	۱۴۱	۱۲۳	۱۲۵	۶۶	f	سنتی
۲۲	۴۵	۳۹/۳	۴۰	۲۱/۱	%	

طبق جدول شماره (۳)، از ۳۱۳ نفر پاسخگو (جمعیت نمونه)، ۱۷/۹٪ سبک زندگی مدرن، ۶۰/۱٪ سبک زندگی ترکیبی و ۲۲٪ سبک زندگی سنتی دارند. به عبارتی در میان انواع سبک زندگی دانشجویان جمعیت نمونه، سبک زندگی ترکیبی بیشترین درصد را به خود اختصاص می‌دهد. همچنین درصد مولفه‌های سبک زندگی در هر چهار بعد (مصرف، اوقات فراغت، مدیریت بدن و سلامت) در سبک زندگی ترکیبی نسبت به سایر انواع سبک بیشتر است که خود نشانگر عدم مفارقت کامل از فرهنگ ایرانی و سنتی علی‌رغم پیشرفت و توسعه شهری و الگوهای جدید مصرفی است.

جدول (۴) توزیع نسبی پاسخگویان برحسب ابعاد و فعالیتهای مصرف

اصلا	کم	تا حدودی	زیاد	خیلی زیاد	ابعاد و فعالیتهای مصرف	
۷/۷	۱۰/۵	۲۲/۷	۳۲/۶	۲۶/۵	استفاده از اتومبیل خارجی	مصرف
۳۷/۷	۲۶/۵	۱۶	۷/۷	۱۲/۱	مساکن با متراژ بالای ۱۰۰ متر	
۱/۶	۹/۶	۳۱/۶	۳۲/۶	۲۴/۶	مبل و اثاثیه مدل روز	
۷	۷	۲۶/۲	۳۱/۹	۲۷/۸	اشیاء عتیقه و تابلوهای نقاشی	
۹/۳	۱۴/۷	۲۲/۴	۲۷/۲	۲۶/۵	لوازم موسیقی در منزل	
۲۱/۱	۲۵/۶	۳۶/۱	۱۵	۲/۲	لباسهای متنوع	
۲۲	۲۲	۳۱	۱۹/۲	۵/۸	عطر و ادکلن و اسپری، مام و...	
۶/۷	۱۱/۸	۲۹/۷	۲۸/۴	۲۳/۳	گوشی موبایل، تبلت، لب تاب و... مدل جدید	
۸/۳	۱۴/۱	۳۰/۷	۲۴/۹	۲۲	گوش کردن به موسیقی غربی	مصرف
۱/۶	۴/۵	۲۰/۱	۴۰/۶	۳۳/۲	گوش کردن به موسیقی ایرانی	
۱۱/۲	۱۲/۵	۲۸/۴	۲۴/۶	۲۳/۳	خواندن کتابهای رمان	
۱۰/۲	۱۶/۶	۲۸/۴	۲۶/۸	۱۷/۹	خواندن کتابهای شعر	
۶/۴	۱۰/۵	۱۹/۲	۲۳/۶	۴۰/۳	تماشای ماهواره	
۱۳/۷	۳۳/۹	۳۱	۱۴/۴	۷	تماشای فیلمهای ایرانی (CD,DVD)	
۱۵/۳	۲۰/۸	۲۴/۶	۲۱/۷	۱۷/۶	تماشای فیلمهای خارجی (CD,DVD)	
۱۸/۲	۲۲/۷	۲۶/۵	۱۹/۸	۱۲/۸	تماشای تلویزیون	
۵/۸	۱۳/۷	۳۳/۲	۳۲/۹	۱۴/۴	رفتن به سینما	
۲/۹	۴/۸	۱۶/۳	۲۷/۵	۴۸/۶	رفتن به تئاتر	
۱/۳	۲/۶	۱۰/۲	۲۶/۵	۵۹/۴	استفاده از اینترنت و وی فای	
۱/۳	۶/۴	۴۲/۸	۲۹/۱	۲۰/۴	برگزاری مهمانی و جشنهای ساده و بدون تجملات	
۲/۶	۱۲/۵	۲۴/۳	۳۹/۳	۲۱/۴	برگزاری مهمانی و جشنهای تشریفاتی و مجلل	

همانطور که جدول شماره (۴) نشان می‌دهد، در بعد مصرف مادی از ۳۱۳ نفر پاسخگو، ۳۲/۶٪ به میزان زیاد از اتومبیل خارجی استفاده می‌کنند. با وجود اینکه اکثریت پاسخگویان در مساکن کمتر از ۱۰۰ متر سکونت دارند، از مبل و اثاثیه مدل روز، اشیاء عتیقه و تابلوهای نقاشی و لوازم موسیقی در منزل به میزان زیادی استفاده می‌نمایند. همچنین اکثریت پاسخگویان نظر خود را در مورد سؤالات مربوط به استفاده از لباسهای متنوع، تهیه عطر و ادکلن و... و تعویض گوشی موبایل، تبلت و... در سطح متوسط (تا حدودی) اعلام نموده‌اند. طبق آمارهای مربوط به مصرف فرهنگی پاسخگویان، ۳۰/۷٪ از آنان؛ تا حدودی و ۴۰/۶٪ به میزان زیاد به ترتیب موسیقی غربی و ایرانی گوش می‌دهند و در کل به نظر می‌رسد تعداد پاسخگويانی که به میزان زیاد و خیلی زیاد به موسیقی ایرانی گوش می‌دهند از پاسخگويانی که به موسیقی غربی تمایل دارند بیشتر باشد. درخصوص مطالعه کتابهای رمان و شعر، ۲۸/۴٪ از پاسخگویان نظر خود را تا حدودی اعلام نموده‌اند. درمقایسه، به نظر می‌رسد اکثریت پاسخگویان تمایل بیشتری به تماشای برنامه‌های ماهواره نسبت به برنامه‌های تلویزیون دارند. به گونه‌ای که طبق آمارهای موجود در این زمینه، ۴۰/۳٪ از پاسخگویان اعلام نموده‌اند که به میزان خیلی زیاد و ۲۳/۶٪ به میزان زیاد از برنامه‌های ماهواره‌ای استفاده می‌نمایند. همچنین آمارها نشان می‌دهد که فیلمهای ایرانی طرفداران کمتری نسبت به فیلمهای خارجی در جمعیت نمونه تحقیق دارند. درخصوص رفتن به سینما، تئاتر و استفاده از اینترنت و وی‌فای، آمارها درصد بالایی را در هر سه زمینه نشان می‌دهند (اکثریت پاسخگویان به میزان زیاد و خیلی زیاد از آنها استفاده می‌کنند). ۴۲/۸٪ از پاسخگویان اعلام نموده‌اند که تا حدودی تمایل به برگزاری جشنها و مهمانیهای ساده و بدون تجملات دارند، ولی در مجموع

درصد پاسخگویانی که مهمانیها و جشنهای خود را به میزان زیاد و خیلی زیاد به صورت تجملاتی برگزار می کنند، بیشتر است.

در مجموع نتایج به دست آمده از جدول فوق نشان دهنده افزایش آمار مصرف و تنوع طلبی در هر دو بعد مادی و فرهنگی است که می تواند در صورت تشدید، آنان را از ارزشهای فرهنگی جامعه ایرانی جدا سازد.

جدول (۵) توزیع نسبی پاسخگویان برحسب فعالیتهای فراغتی

اصلا	به ندرت	گاهی اوقات	اکثر اوقات	همیشه	فعالیهای فراغتی
۱۱/۸	۲۷/۵	۴۴/۴	۱۱/۸	۴/۵	رفتن به سفرهای زیارتی
۱۱/۵	۳۸/۳	۴۳/۱	۶/۷	۰/۳	رفتن به سفرهای تفریحی
۴/۲	۱۹/۸	۳۶/۷	۲۸/۱	۱۱/۲	استفاده از کلاسهای مختلف آموزشی (کامپیوتر، زبان و...)
۱/۹	۱۱/۲	۲۰/۸	۳۴/۲	۳۱/۹	استفاده از کلاسهای مختلف هنری (آشپزی، هنرهای دستی و...)
۳/۸	۹/۹	۲۸/۸	۳۹/۳	۱۸/۲	بازدید از گالریها و موزهها
۱/۶	۱۳/۱	۳۶/۱	۳۴/۲	۱۵	رفتن به پارک
۰	۵/۱	۲۶/۵	۴۰/۶	۲۷/۸	معاشرت با دوستان
۲/۲	۸/۶	۳۶/۷	۳۲/۶	۱۹/۸	پیاده روی
۱۴/۴	۲۴/۹	۳۱/۹	۲۱/۷	۷	ورزشهایی مثل شنا، والیبال، فوتبال، تنیس، اسب سواری، بدنسازی و...
۷۶/۷	۸/۳	۹/۶	۳/۲	۲/۲	مصرف دخانیات مثل سیگار و قلیان
۹۷/۱	۱/۶	۱	۰/۳	۰	مصرف مواد مخدر و داروهای توهم زا (شیشه، کراک و قرصهای روان گردان)
۸۸/۸	۶/۷	۳/۲	۱/۳	۰	مصرف مشروبات الکلی
۶۴/۹	۱۸/۸	۱۰/۹	۲/۶	۲/۹	شرکت در پارتهای مختلف
۴۵/۷	۱۶/۹	۲۴/۹	۹/۶	۲/۹	معاشرت با جنس مخالف

براساس یافته‌های جدول شماره (۵)، ۴۴/۴٪ پاسخگویان سفرهای زیارتی و ۴۳/۱٪ آنان سفرهای تفریحی را گاهی اوقات در اوقات فراغت خود انتخاب می‌نمایند. در پاسخ به سؤال استفاده از کلاسهای آموزشی ۳۶/۷٪ از پاسخگویان گزینه گاهی اوقات و ۳۴/۲٪ آنان، گزینه اکثر اوقات را اعلام نموده‌اند که در مقایسه با یکدیگر، استفاده از کلاسهای هنری درصد بالاتری از پاسخگویان را با گزینه‌های اکثر اوقات و همیشه به خود اختصاص می‌دهد. درخصوص انجام سایر فعالیتهای فراغتی، معاشرت با دوستان (۴۰/۶٪) با گزینه اکثر اوقات، بازدید از گالریها و موزه‌ها (۳۹/۳٪) با گزینه اکثر اوقات، پیاده روی (۳۶/۷٪) با گزینه گاهی اوقات، رفتن به پارک (۳۶/۱٪) با گزینه گاهی اوقات، و انجام ورزشهای هزینه بر مانند: شنا و فوتبال و تنیس و... (۳۱/۹٪) با گزینه گاهی اوقات، به ترتیب بیشترین درصد فعالیتهای فراغتی پاسخگویان را به خود اختصاص می‌دهند. همچنین اکثریت پاسخگویان در پاسخ به سؤالات فعالیتهایی که کمتر کارکرد مثبت دارند، گزینه اصلا را انتخاب نموده‌اند. در میان پاسخهای مثبت، معاشرت با جنس مخالف (۲۴/۹٪) با گزینه گاهی اوقات، شرکت در پارتهای مختلط (۱۸/۸٪) با گزینه به ندرت، مصرف دخانیات (۹/۶٪) با گزینه گاهی اوقات، مصرف مشروبات الکلی (۶/۷٪) با گزینه به ندرت و مصرف مواد توهم‌زا و قرصهای روان‌گردان (۱/۶٪) با گزینه به ندرت، بیشترین پاسخ مثبت دانشجویان به گزینه‌های مذکور را نشان می‌دهند.

در مجموع اگرچه دانشجویان تمایل بیشتری به انجام فعالیتهایی با کارکرد مثبت‌تر در اوقات فراغت خود داشته‌اند، به نظر می‌رسد تمایل به برخی فعالیتهایی که مناسب با ارزشهای فرهنگی جامعه ما نبوده نیز کماکان در بین برخی از دانشجویان وجود دارد.

جدول (۶) توزیع نسبی پاسخگویان برحسب ابعاد و فعالیت‌های مدیریت بدن و سلامت

اصلا	کم	تا حدودی	زیاد	خیلی زیاد	فعالیتها		
۷۶/۴	۱۳/۱	۶/۷	۱/۹	۱/۹	انجام جراحیهای زیبایی مانند جراحیهای بدن (شکم، پهلو، سینه و...) و جراحیهای سر و صورت (بینی، گونه، ابرو، لب، مو، تاتو و...)	مدیریت بدن	
۵/۸	۹/۳	۳۶/۱	۳۱	۱۷/۹	استفاده از انواع لوازم آرایشی (انواع کرم، فوم، ژل مو، رنگ مو، ماسک، ریمبل، رژ لب و...)		
۵/۸	۹/۳	۳۶/۱	۳۱	۱۷/۹	توجه به آرایش سر و صورت و مو (برداشتن ابرو، اصلاح صورت، کوتاه کردن مو، مدل دادن به مو و...)		
۲/۹	۷/۷	۳۶/۱	۲۷/۸	۲۵/۶	پوشش مد محور		
۵/۱	۹/۳	۳۸	۲۶/۲	۲۱/۴	پوشش ساده و بدون تجملات		
۱۰/۲	۱۰/۹	۲۴/۹	۲۶/۸	۲۷/۲	استفاده از پیرایه‌ها، جواهرات و زیورآلات (دستبند، گردنبند، انگشتر و...)		
۸	۱۵	۲۸/۱	۲۴	۲۴/۹	توجه به وزن و رژیم گرفتن		
۵/۱	۱۰/۲	۳۲/۶	۳۳/۲	۱۸/۸	انجام آزمایشات و معاینات منظم و مکرر	جسمی	
۱/۳	۴/۵	۲۲	۳۹	۳۳/۲	استفاده از غذاهای خانگی و سالم		
۲/۹	۸/۶	۲۹/۴	۴۴/۱	۱۵	استفاده از غذاهای آماده و فست فودی		
۳/۲	۸/۹	۴۰/۹	۳۴/۲	۱۲/۸	کنترل استرس	روحي - روانی	سلامت
۱/۹	۴/۲	۱۷/۳	۲۸/۱	۴۸/۶	امیدواری به آینده		
۱/۹	۷	۲۹/۱	۳۸/۷	۲۳/۳	داشتن افکار و احساسات مثبت		
۸	۱۳/۷	۳۵/۱	۲۸/۴	۱۴/۷	مناسب بودن فضای آموزشی دانشگاه برای رشد و شکوفایی استعدادها	اجتماعی	
۲/۲	۹/۹	۲۲	۳۷/۱	۲۸/۸	احساس تعلق به جامعه دانشجویی		
۲/۹	۱۱/۵	۳۳/۵	۳۰/۴	۲۱/۷	سهیم بودن در پیشبرد اهداف آموزشی		

با توجه به جدول شماره (۶)، اکثریت پاسخگویان (۷۶/۴٪) درخصوص انجام انواع جراحیهای زیبایی گزینه اصلا را انتخاب نموده‌اند. در پاسخ به میزان توجه و انجام سایر ابعاد مدیریت بدن (سؤالات: استفاده از لوازم آرایشی و بهداشتی مختلف، آرایش سر و صورت و مو، پوشش مد محور و پوشش ساده) پاسخ اکثریت پاسخگویان گزینه تا حدودی و نسبتاً برابر بوده است. درخصوص سؤال استفاده از پیرایه‌ها و جواهرآلات، بیشترین پاسخ مربوط به گزینه خیلی زیاد با ۲۷/۲٪ می‌باشد. همچنین در خصوص متغیر سبک زندگی، پاسخگویان در زمینه سلامت جسمی به هریک از چهارسؤال رژیم گرفتن، انجام آزمایشات و معاینات مکرر و منظم، استفاده از غذاهای خانگی و سالم و استفاده از غذاهای آماده و فست فودی به ترتیب با گزینه تا حدودی (۲۸/۱٪)، و گزینه زیاد (۳۳/۲٪)، (۳۹٪) و (۴۴/۱٪) پاسخ داده‌اند. در زمینه سلامت روانی، در پاسخ به سؤالات: کنترل استرس، امیدواری به آینده و داشتن افکار و احساسات مثبت، پاسخ دانشجویان به ترتیب با گزینه‌های تا حدودی، خیلی زیاد و زیاد به میزان ۴۰/۹٪، ۴۸/۶٪ و ۳۸/۷٪ بوده است. همچنین در ارتباط با سؤالات مرتبط با سلامت اجتماعی (مناسب بودن فضای آموزشی برای رشد و شکوفایی استعدادها، احساس تعلق به جامعه دانشجویی و سهمیم بودن در پیشبرد اهداف آموزشی) پاسخ دانشجویان به ترتیب (۳۵/۱٪) تا حدودی، (۳۷/۱٪) زیاد و (۳۳/۵٪) تا حدودی بوده است. در مجموع طبق یافته‌های جدول فوق در زمینه مدیریت بدن، اگرچه اکثریت دانشجویان تمایل چندانی به انجام جراحیهای زیبایی ندارند، ولی استفاده از لوازم آرایشی و بهداشتی متنوع، توجه به آرایش سر و صورت و مو، و توجه به انواع پوشش در میان آنان درصد بالایی را به خود اختصاص داده که نشانگر گرایش آنان به تنوع طلبی و مدگرایی می‌باشد.

در زمینه سلامت نیز در بعد جسمی، از آنجایی که تمایل به رژیم گرفتن و انجام آزمایشات منظم و مکرر در بین دانشجویان در سطح میانه بوده و تمایل به استفاده از هر دو نوع غذای سالم و خانگی و غذای فست فودی و آماده مشاهده می‌شود، لذا توجه به سلامت جسمانی آنان اهمیت دارد.

در بعد سلامت روانی، پاسخ اکثریت دانشجویان در هر سه سؤال (امیدواری به آینده، کنترل استرس و داشتن افکار و احساسات مثبت) به میزان بالایی مثبت بوده است و در بعد سلامت اجتماعی، اگرچه کمتر از نیمی از دانشجویان فضای آموزشی دانشگاه را برای رشد و شکوفایی استعدادها مناسب می‌دانند، اکثریت آنان خود را در پیشبرد اهداف آموزشی دانشگاه سهیم دانسته و خویشتن را به جامعه دانشجویی متعلق می‌دانند.
جدول (۷) توزیع نسبی پاسخگویان بر حسب ابعاد سرمایه اجتماعی

ابعاد سرمایه اجتماعی		خیلی زیاد	زیاد	تا حدودی	کم	اصلا
رسمی	مشارکت در گروههای مذهبی	۶/۱	۱۴/۱	۲۶/۸	۲۲/۴	۳۰/۷
	مشارکت در کمیته پژوهشی دانشجویی	۱/۹	۱۲/۱	۳۰/۷	۲۷/۲	۲۸/۱
	مشارکت در انجمنهای علمی	۳/۸	۱۶/۹	۲۹/۱	۲۵/۲	۲۴/۹
	مشارکت در بسیج دانشجویی	۴/۸	۷/۷	۱۵/۳	۲۳/۳	۴۸/۹
غیررسمی	میزان مشارکت در فعالیتهای جمعی با دوستان	۳۹/۳	۳۴/۲	۲۰/۴	۴/۸	۱/۳
	میزان مشارکت در فعالیتهای جمعی با خانواده	۴۱/۵	۳۸/۷	۱۵/۷	۴/۲	۰
	ملاقاتات یا ارتباط تلفنی با دوستان	۲۹/۱	۳۶/۷	۲۷/۵	۶/۴	۰/۳
	ملاقاتات یا ارتباط تلفنی با خانواده	۵۲/۷	۳۱/۳	۱۲/۸	۳/۲	۰

۰	۰	۱/۹	۱۵/۳	۸۲/۷	راستگویی و صداقت	فردی	مشارکت	
۰	۰/۳	۱/۶	۱۸/۵	۷۹/۶	امانتداری و حفظ اسرار دیگران			
۰	۱/۳	۸	۳۵/۵	۵۵/۳	گذشت و فداکاری			
۰/۶	۲/۲	۱۱/۸	۳۲/۲	۵۳	درستکاری و پرهیز از تقلب			
۰/۶	۸	۳۴/۵	۳۴/۸	۲۲	رسیدگی به مشکلات درسی همکلاسیها	جمعی		
۱/۳	۷	۳۱	۳۱	۲۹/۷	امانت دادن کتاب یا وسایل به همکلاسیها			
۱/۶	۱۰/۵	۳۷/۴	۲۵/۶	۲۴/۹	رفتن به عیادت همکلاسیها			
۴/۸	۱۴/۱	۳۹	۲۵/۲	۱۶/۹	ارائه کمکهای مالی			
۲/۲	۴/۵	۲۴/۶	۳۳/۹	۳۴/۸	اعتماد به خویشاوندان	بین شخصی		اعتماد
۴/۲	۱۲/۵	۵۴/۳	۲۴	۵/۱	اعتماد به همکلاسیها	تعمیم یافته		
۳۰	۲۶/۵	۳۵/۱	۶/۴	۱/۹	اعتماد به صدا و سیما	نهادی		
۲۰/۴	۳۱/۶	۳۷/۱	۸/۳	۲/۶	اعتماد به آموزش و پرورش			
۱۰/۹	۲۴	۴۷/۶	۱۳/۴	۴/۲	اعتماد به وزارت بهداشت			

با توجه به جدول شماره (۷)، میزان مشارکت دانشجویان در هریک از شبکه‌های رسمی (گروههای مذهبی، کمیته پژوهشی دانشجویی، انجمنهای علمی و بسیج دانشجویی)، به ترتیب شامل اصلاً (۳۰/۷٪)، تا حدودی (۳۰/۷٪)، تا حدودی (۲۹/۱٪) و اصلاً (۴۸/۹٪) بوده است. همچنین میزان مشارکت دانشجویان در شبکه‌های غیر رسمی (مشارکت در فعالیتهای جمعی با دوستان و خانواده) در حد خیلی زیاد (به ترتیب ۳۹/۳٪ و ۴۱/۵٪) بوده است.

درخصوص وسعت شبکه‌های ارتباطی، بیشترین میزان ارتباط (تلفنی یا حضوری) با خانواده (۵۲/۷٪ خیلی زیاد) و با دوستان (۳۶/۷٪ زیاد) بوده است. با توجه به یافته‌های جدول فوق، دانشجویان به هر یک از ارزشهای مذکور (راستگویی و صداقت، امانتداری و حفظ اسرار دیگران، گذشت و فداکاری، درستکاری و پرهیز از تقلب) با گزینه خیلی زیاد به ترتیب به میزان ۸۲/۷٪، ۷۹/۶٪، ۵۵/۳٪ و ۵۳٪ پاسخ دادند که بیشترین پاسخ مربوط به گزینه راستگویی و صداقت با ۸۲/۷٪ بود. همچنین بیشترین پاسخ آنان به ارزشها و هنجارهای جمعی همکلاسان (رسیدگی به مشکلات درسی ۳۴/۸٪) در حد زیاد بوده است. همچنین، میزان اعتماد پاسخگویان به خویشاوندان ۳۴/۸٪ به میزان خیلی زیاد، به همکلاسیها ۵۴/۳٪ تا حدودی، و به نهادهای صدا و سیما، آموزش و پرورش و وزارت بهداشت، به ترتیب ۳۵/۱٪، ۳۵/۱٪ و ۴۷/۶٪ (تا حدودی) بوده است.

در مجموع نتایج نشان داد که میزان مشارکت دانشجویان در شبکه‌های رسمی پایین‌تر از حضور و مشارکت آنان در فعالیتهای غیر رسمی (با خانواده و دوستان) می‌باشد. همچنین علی‌رغم توجه دانشجویان به ارزشها و هنجارهای فردی، (در مقایسه) توجه کمتری به ارزشها و معیارهای جمعی نشان می‌دهند. از طرفی در مبحث اعتماد، اعتماد بین شخصی و تعمیم یافته نقش پررنگ‌تری نسبت به اعتماد نهادی (به نهادهای صدا و سیما، آموزش و پرورش و وزارت بهداشت) در میان آنان داشته است.

جدول (۸) نتایج آزمون فرضیات

شماره فرضیه	فرضیات	آزمون	نتایج آزمون	p
۱	هرچقدر تحصیلات بیشتر باشد، سبک زندگی مدرن تر است.	F	۶/۹۲	۰/۰۰۱
۲	هرچقدر سرمایه اجتماعی افزایش یابد سبک زندگی مدرن تر است.	پیرسون	۰/۱۴	۰/۰۰۹
۳	هر چقدر مدت زمان اقامت دانشجویان در شهر تهران بیشتر باشد، سبک زندگی آنان مدرن تر است.	F	۰/۲۸	۰/۷۵
۴	هرچقدر سن دانشجویان بیشتر باشد، سبک زندگی آنان مدرن تر است.	پیرسون	۰/۲۱	۰/۰۰۱
۵	بین جنس و سبک زندگی رابطه معناداری وجود دارد. بدین گونه که زنان سبک زندگی مدرن تری نسبت به مردان دارند.	مستقل t	۰/۵۴-	۰/۵۸
۶	بین وضعیت اشتغال و سبک زندگی تفاوت معناداری وجود دارد. به طوریکه دانشجویان شاغل در مقایسه با دانشجویان غیر شاغل سبک زندگی مدرن تری دارند.	مستقل t	۱/۲۶-	۰/۲۰

طبق یافته‌های جدول شماره (۸)، در فرضیه اول، نتایج آزمون F نشان داد که سبک زندگی در بین گروه‌های مختلف تحصیلات تفاوت معناداری دارد ($p < ۰/۰۵$) $(f=۶/۹۲)$. به طوریکه با افزایش تحصیلات دانشجویان سبک زندگی آنان مدرن تر می‌شود.

در فرضیه دوم، نتایج ضریب همبستگی پیرسون نشان داد که سرمایه اجتماعی با سبک زندگی همبستگی مثبت و ضعیفی دارد ($r=۰/۱۴$ ، $p < ۰/۰۵$). بطوریکه افرادی که سرمایه اجتماعی بیشتری دارند، سبک زندگی مدرن تری دارند و بالعکس.

در فرضیه سوم، نتایج آزمون ANOVA نشان داد که سبک زندگی در بین

گروه‌های مختلف مدت اقامت در شهر تفاوت معناداری ندارد ($p > 0/05$, $f = 0/28$). در فرضیه چهارم، نتایج ضریب همبستگی پیرسون نشان داد که سن دانشجویان با سبک زندگی همبستگی مثبت و متوسطی دارد ($p < 0/05$, $r = 0/21$). به عبارت دیگر افراد با سن بیشتر سبک زندگی مدرن‌تری دارند و بالعکس (البته منظور از افراد در این پژوهش دانشجویان سه مقطع تحصیلی در گروه سنی ۲۰ تا ۵۰ سال با میانگین سنی ۲۶ سال می‌باشند).

در فرضیه پنجم، با توجه به نتایج به دست آمده از آزمون لیون واریانس متغیر سبک زندگی در بین دو گروه مرد و زن برابر می‌باشد. همچنین نتایج آزمون t با واریانس برابر در دو گروه نشان داد که میانگین سبک زندگی در دو گروه متفاوت نمی‌باشد ($p > 0/05$, $t = -0/54$). لذا سبک زندگی در دو گروه زنان و مردان در جمعیت نمونه بررسی شده یکسان است.

در فرضیه ششم، با توجه به نتایج آزمون t با دو نمونه مستقل، نشان داد میانگین سبک زندگی در دو گروه دانشجویان شاغل و غیر شاغل متفاوت نمی‌باشد ($p > 0/05$, $t = -1/26$). لذا تفاوتی در سبک زندگی این دو گروه (شاغل و غیر شاغل) وجود ندارد.

جهت تعیین میزان تأثیر متغیرهای مستقل سرمایه اجتماعی، تحصیلات، مدت زمان اقامت در شهر، سن، جنس و وضعیت اشتغال بر سبک زندگی از رگرسیون خطی با روش Stepwise استفاده شد. به کمک این روش دو مدل برای تبیین متغیر وابسته پیشنهاد شده است:

- سن
- سن، سرمایه اجتماعی

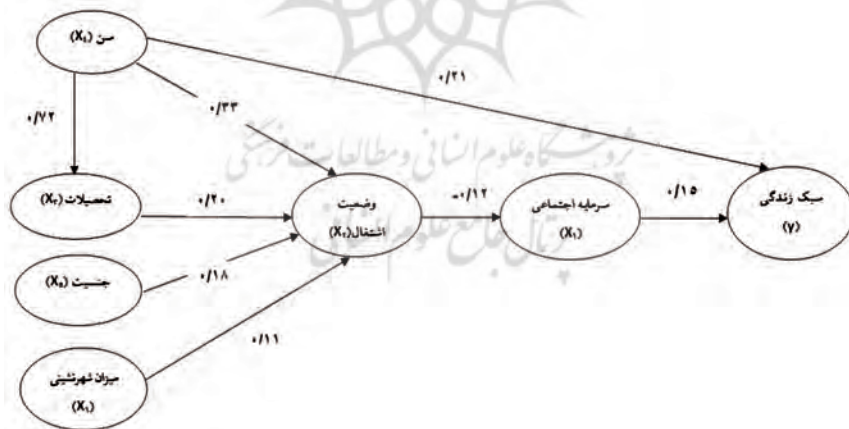
جدول (۹) مدل رگرسیون پیش‌بینی شده

ضریب تعدیل یافته	(R ²)	مدل
۰/۰۴	۰/۰۴	۱
۰/۰۶	۰/۰۶	۲

با توجه به نتایج جدول بالا، مقدار ضریب تبیین (R²) به دست آمده برای تبیین سبک زندگی در مدل دوم $R^2 = 0/06$ می‌باشد، در واقع سبک زندگی به میزان ۰/۰۶٪ توسط سن و سرمایه اجتماعی تبیین می‌شود.

جدول (۱۰) نتایج آزمون ANOVA

مدل	مجموع مجذورات	df	میانگین مجذورات	F	p
۲	ضریب رگرسیونی	۲	۳۰۲۶/۳۲	۱۱/۴۴	$p < 0/01$
	پسمانده	۳۰۹	۲۶۴/۳۶		
	مجموع	۳۱۱	۸۷۷۴۲/۶۶		

نمودار (۲) نمودار نهایی ضرایب رگرسیونی و تحلیل مسیر

همچنین براساس نتایج به دست آمده از مدل رگرسیون چندمتغیره (جداول ۹ و ۱۰) و تحلیل مسیر (نمودار ۲)، تنها متغیرهای سرمایه اجتماعی و سن به طور مستقیم و مثبت بیشترین تأثیر را بر سبک زندگی دارند (متغیر سن با بتای ۰/۲۱ و متغیر سرمایه اجتماعی با بتای ۰/۱۵ بیشترین تأثیرات را بر متغیر مستقل داشته‌اند). اگرچه متغیرهای مستقل دیگر (وضعیت اشتغال، تحصیلات، جنس و مدت اقامت در شهر) به طور غیرمستقیم تأثیری جزئی بر سبک زندگی دارند، ولی مجموع تأثیرات آنها بر متغیر مستقل معکوس می‌باشد.

بحث

اگرچه در پژوهش‌های مختلف، متغیر سبک زندگی ابعاد و شاخصهای متفاوتی دارد و هر کدام به نوعی آن را مورد سنجش و بررسی قرار داده‌اند، در پژوهش حاضر متغیر مذکور در چهار حوزه مصرف، اوقات فراغت، مدیریت بدن و سلامت مورد بررسی و سنجش قرار گرفت. و دو سوال اصلی مطرح شد:

- انواع سبک زندگی دانشجویان دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی کدام است؟
- عوامل اجتماعی مؤثر بر سبک زندگی جمعیت آماری مذکور کدامند؟

یافته‌ها نشان داد ۱۷/۹٪ پاسخگویان، سبک زندگی مدرن، ۶۰/۱٪ سبک زندگی ترکیبی (تلفیقی) و ۲۲٪ سبک زندگی سنتی دارند. در مجموع نوع سبک زندگی اکثریت دانشجویان مورد نظر در دانشگاه مذکور سبک زندگی ترکیبی می‌باشد. بدین معنی که علی‌رغم پیشرفت جامعه، گسترش شهرنشینی و توسعه مدرنیسم، هنوز ارزشهای سنتی اهمیت خود را در میان جوانان حفظ نموده‌اند که این مسأله می‌تواند متأثر از آموزه‌های دینی و فرهنگ ایرانی ما باشد.

یافته‌های به دست آمده از متغیر سبک زندگی در حوزه مصرف، نشان دهنده

افزایش آمار مصرف و تنوع طلبی در هر دو بعد مادی و فرهنگی است که می‌تواند در صورت تشدید، دانشجویان را از ارزشهای فرهنگی جامعه ایرانی جدا ساخته و راه را جهت نفوذ فرهنگ بیگانه هموار می‌سازد. همچنین یافته‌ها در بخش اوقات فراغت نشان دادند اگرچه دانشجویان تمایل بیشتری به انجام فعالیتهایی با کارکرد مثبت‌تر در اوقات فراغت خود داشته‌اند، به نظر می‌رسد تمایل به برخی فعالیتهایی که مناسب با ارزشهای فرهنگی جامعه ما نبوده نیز کماکان در بین برخی از دانشجویان وجود دارد که لازم است تدابیر آموزشی و فرهنگی خاصی در این زمینه اندیشیده شود. نتایج به دست آمده در بخش مدیریت بدن نیز حاکی از گرایش دانشجویان به تنوع طلبی و مدگرایی می‌باشد و ادامه این روند فرهنگ ساده زیستی و قناعت‌پیشگی که از اصول و ارزشهای سنتی ایران اسلامی است را از میان برده و هزینه‌های گزافی را بر افراد و خانواده‌ها متحمل می‌سازد. در حوزه سلامت (روانی، جسمی و اجتماعی) وضعیت دانشجویان مناسب ارزیابی گردید.

درخصوص متغیر سرمایه اجتماعی (متغیر مستقل)، در مجموع نتایج به دست آمده نشان داد که میزان مشارکت دانشجویان در شبکه‌های رسمی پایین‌تر از حضور و مشارکت آنان در فعالیتهای غیر رسمی (با خانواده و دوستان) می‌باشد. همچنین علی‌رغم اینکه دانشجویان به ارزشها و هنجارهای فردی توجه بیشتری نشان می‌دهند، (در مقایسه) توجه کمتری به ارزشها و معیارهای جمعی دارند. بنابراین لازم است به ارزشهای جمعی، روحیه جمع‌گرایی و مشارکت به‌عنوان اصول مهم در فرهنگ و سبک زندگی ایران اسلامی توجه بیشتری شود. از طرفی در مبحث اعتماد، اعتماد بین شخصی و تعمیم یافته نقش پر رنگ تری نسبت به اعتماد نهادی (به نهادهای صدا و سیما، آموزش و پرورش و وزارت بهداشت)

در میان آنان داشته است. لذا بررسی این موضوع از زوایای مختلف ضروری به نظر می‌رسد.

جهت بررسی عوامل مؤثر بر سبک زندگی دانشجویان مورد نظر، شش عامل (تحصیلات، سن، جنس، مدت اقامت در شهر، سرمایه اجتماعی و وضعیت اشتغال) با استفاده از آزمونهای مناسب تعیین همبستگی (پیرسون، آزمون T مستقل و آزمون Anova) مورد آزمون قرار گرفته و تأثیرات آنها بر متغیر وابسته مورد سنجش قرار گرفت و نظر به تئوریهای مربوطه و سوابق پژوهشهای داخلی و خارجی، نتایج ذیل به دست آمد:

۱. به عقیده پیترسون، گانزبوم و اوسیم، تحصیلات در پیدایش سبکهای مختلف زندگی تأثیرگذار است. پیترسون تحصیلات را عامل مهمی در تحرک اجتماعی و اوسیم و گانزبوم آن را عامل ارتقای مصرف فرهنگی و ایجاد سبکهای مختلف زندگی می‌دانند. چاوشیان (۱۳۸۱) در بررسی سبک زندگی و هویت اجتماعی؛ مصرف و انتخابهای ذوقی، عامل تحصیلات را در ایجاد سبک زندگی مؤثر دانسته و بین آن دو رابطه معناداری را بیان می‌نماید. این در حالی است که شفرز (۲۰۰۶) با بررسی موقعیت اجتماعی و سبک زندگی مردم در جمهوری چک به این نتیجه رسید که بین تحصیلات و سبک زندگی سالم افراد رابطه معناداری وجود ندارد. نتایج پژوهش حاضر در این زمینه نشان داد اگرچه بین آن دو تفاوت معناداری وجود دارد ولی این رابطه معکوس است. یعنی هرچه تحصیلات افراد بیشتر باشد، سبک زندگی سستی‌تر خواهد بود.

۲. بوردیو و پاتنام سرمایه اجتماعی را عاملی مؤثر در ایجاد سبکهای زندگی می‌دانند. بوردیو با اشاره به مفهوم فضاهای اجتماعی، سبکهای زندگی مختلفی را نشان می‌دهد و معتقد است هر چه سرمایه افراد بیشتر باشد، در موقعیت

بالاتری قرار می‌گیرند. سرمایه اجتماعی از طریق شبکه‌ها و هنجارهای اجتماعی بر سبک زندگی مؤثر است. پاتنام نیز به هماهنگی بین هنجارها، شبکه‌ها و اعتماد در یک سازمان یا گروه اجتماعی اشاره دارد. به عقیده وی ارتباطات منجر به خلق اجتماعات انسانی و سبک زندگی می‌شود. مشایخی (۱۳۹۲) با بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر سبک زندگی افراد در مناطق شرق تهران، سرمایه اجتماعی را بر سبک زندگی افراد مؤثر دانست. همچنین نشان داد رابطه معناداری بین سرمایه اجتماعی و الگوی مصرف و فعالیتهای فراغتی وجود دارد. علی‌رغم آنچه گفته شد، کریمی (۱۳۸۹) پس از بررسی رابطه سبک زندگی و سرمایه اجتماعی اذعان داشت که رابطه معناداری بین این دو متغیر وجود ندارد.

نتایج این پژوهش رابطه همبستگی مذکور را تأیید و شدت رابطه را ضعیف ارزیابی نمود. لذا با توجه به نتایج حاصله، هرچه سرمایه اجتماعی بیشتر باشد، سبک زندگی مدرن‌تر است. لذا فرضیه مورد نظر تأیید گردید.

۳. چینی، گیبینز و بوریمر، اریکسون، گیدنز، وبلن و زمیل، سبک زندگی را متأثر از شهرنشینی و مدرنیسم می‌دانند. به اعتقاد آنان تنوع سبک زندگی محصول مدرنیسم و فاصله گرفتن از قیود سنتی است. نتایج تحقیق حاضر نشان داد که بین گروههای مختلف مدت اقامت در شهر تفاوت معناداری وجود ندارد. در نتیجه فرضیه تحقیق تأیید نگردید.

۴. به عقیده فاضلی، عامل سن و دوره عمر از عوامل تعیین کننده سبک زندگی هستند. بدین طریق که با افزایش سن و تنوع نیازها، سبکهای زندگی متنوعی ایجاد می‌شود. آدلر و کورت لوین نیز به تأثیر ویژگیهای فردی و روانی در تحلیل رفتار انسان و ایجاد سبک زندگی توجه دارند. گرجی (۱۳۹۰) در بررسی سنخ‌شناسی سبک زندگی دانشجویان آزاد اسلامی چالوس، رابطه معناداری را بین

متغیر سن با سبک زندگی نشان داد. همچنین در پژوهش‌های مجدی (۱۳۸۹)، رستگار (۱۳۸۷)، چاوشیان (۱۳۸۱) و همچنین پژوهش ویل (۱۳۹۱)، به ارتباط معنادار سن و سبک زندگی اشاره شده است. در پژوهش حاضر نیز، اگرچه نتایج حاصله رابطه متوسطی را بین آنها نشان داد، با توجه به وجود رابطه مستقیم بین آن‌دو، فرضیه تحقیق تأیید گردید. به این معنی که با افزایش سن، سبک زندگی مدرن‌تر است.

۵. وبلن به مصرف مظاهرانه و نقش جنسیتی زنان اشاره نمود. به عقیده وی مصرف برای زنان فرصتی جهت ابراز هویت فردی و تولید سبک زندگی است (آدلر و کورت لوین نیز به تأثیر ویژگی‌های فردی و روانی در تحلیل رفتار انسان و ایجاد سبک زندگی توجه دارند). هرچند افرادی چون خدیجه گرجی، علی اکبر مجدی، حسن چاوشیان و ویل که پیشتر نامشان ذکر شد در پژوهش‌های خود رابطه معناداری بین دو متغیر جنس و سبک زندگی یافتند، بابانژاد (۱۳۹۲) با بررسی سبک زندگی و پیش‌بینی تغییرات عوامل مؤثر بر آن در دانشجویان رشته بهداشت دریافت که رابطه معناداری بین متغیر جنس با سبک زندگی وجود ندارد. پیراهری و عبیدی (۱۳۹۱) نیز با پژوهشی بر روی سبک زندگی دانشجویان تهران، این رابطه را معنادار ندانسته و رستگار (۱۳۸۷) در بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر سبک زندگی این رابطه را تأیید نمود. با توجه به نتایج تحقیق حاضر در این زمینه، این رابطه تأیید نشد و در نتیجه فرضیه تحقیق رد شد. یعنی رابطه معناداری بین جنس و سبک زندگی وجود ندارد. لذا به نظر می‌رسد روی آوردن به فرهنگ مصرفی و تغییر سبک زندگی تنها مختص زنان نبوده و مردان نیز به اقتضای شرایط امروزی، پذیرای سبک زندگی مدرن‌تر بوده‌اند.

۶. با توجه به نظریه آدلر و کورت لوین ویژگیهای فردی، روانی و محیطی نقش مؤثری در تحلیل رفتار انسان و سبک زندگی افراد دارند. هرچند علی اکبر مجدی نیز در پژوهش خود به معنادار بودن رابطه وضعیت اشتغال با سبک زندگی اشاره دارد، پیراهری و عبیدی (۱۳۹۱) در پژوهش خود این رابطه را معنادار ندانسته‌اند. در این پژوهش نیز، تفاوت معنادار نبوده لذا فرضیه تحقیق رد شد. براساس نتایج تحیل رگرسیون چندمتغیره پیرامون میزان تأثیر متغیرهای مستقل سرمایه اجتماعی، تحصیلات، مدت اقامت در شهر، سن، جنس و وضعیت اشتغال بر متغیر سبک زندگی نیز، تنها متغیرهای سرمایه اجتماعی و سن به‌طور مستقیم و مثبت بیشترین تأثیر را بر سبک زندگی دارند. اگرچه متغیرهای مستقل دیگر (وضعیت اشتغال، تحصیلات، جنس و مدت اقامت در شهر) به‌طور غیر مستقیم تأثیری جزئی بر سبک زندگی دارند، ولی مجموع تأثیرات آنها بر متغیر مستقل منفی و معکوس می‌باشد. لذا به نظر می‌رسد در بررسی سبک زندگی دانشجویان غیر از عوامل یاد شده، می‌توان عامل یا عوامل دیگری را نیز دخیل دانست. از طرفی با توجه به گسترش پدیده مصرف‌گرایی، تنوع‌طلبی و استفاده از کالاهای لوکس و... که از ارکان جامعه مصرفی و فرهنگ غربی است، لازم است به ارزشهای ایرانی - اسلامی و گسترش روحیه مشارکت، فرهنگ جمعی و قناعت و... بیشتر پرداخته شود.

پیشنهادها

- لازم است برنامه‌ریزیهای اوقات فراغت در راستای نیازهای قشر جوان بوده و دسترسی به امکانات و تسهیلات سالم اوقات فراغت فارغ از هرگونه محدودیتی باشد. همچنین ضروری است هزینه‌های تفریحات و سایر الگوهای گذران اوقات

فراغت کاهش یابد تا همه گروههای مختلف اجتماعی بتوانند از امکانات سالم فراغتی برای پرورش استعدادهای خود استفاده کنند تا از رفتارهای انحرافی و آسیبهای اجتماعی پیشگیری به عمل آید.

- از آنجایی که مصرف‌گرایی، تنوع طلبی، مدگرایی و... از ویژگیهای بارز جامعه مصرفی و فرهنگ غربی است، لازم است هرگونه برنامه‌ریزی آموزشی و فرهنگی به جوانان، بر پایه الگوهای فرهنگی جامعه بوده و فرهنگ مشارکت، قناعت، صرفه‌جویی، جمع‌گرایی و... که از اصول و ارزشهای دینی ما است بیش از پیش ترویج شود تا بدین وسیله ضمن غنای بیشتر این ارزشها، راههای نفوذ فرهنگ غربی و تهاجم فرهنگی بسته گردد.

- توجه به سلامت دانشجویان در هر سه بعد جسمی، روانی و اجتماعی بیش از پیش مورد توجه قرار گیرد و فرهنگ سبک زندگی سالم متناسب با نیازها و فرهنگ جامعه ایرانی ترویج گردد.

- همچنین لازم است امکان استفاده بهینه از اوقات فراغت در جهت کسب علم و دانش و گسترش فرهنگ مطالعه و کتاب‌خوانی فراهم گردد و از سپری شدن اوقات جوانان به بطالت و نهایتاً توجه به مد، مصرف و... جلوگیری به عمل آید.

- سرمایه اجتماعی و ارتباطات نقش مؤثری بر انتخاب نوع سبک زندگی دارد. در این میان به نظر می‌رسد مهمترین عامل جهت انتخاب الگوی صحیح سبک زندگی و متناسب با فرهنگ و ارزشهای جامعه افزایش اعتماد به افراد و نهادهای مربوطه باشد که این امر تنها با برنامه‌ریزی، آگاه نمودن و الگوسازی در عمل محقق خواهد شد. به‌طور مثال صدا و سیما با ساختن برنامه‌های متعدد آموزشی و تفریحی مناسب، ضمن ارائه تصویری صحیح از ارزشهای سنتی

و ایرانی در جهت پر کردن اوقات فراغت جوانان نیز تلاش نماید و نهادهای آموزشی نیز با ایجاد بستر مناسب جهت مشارکت جوانان در فعالیتهای علمی-آموزشی و..... در عمل اعتماد جوانان را افزایش داده و آنان را در انتخاب الگوی صحیح زندگی یاری نمایند.

- تنوع برنامه‌های آموزشی و فرهنگی دانشگاهی و تناسب آن با نیازها و شرایط جوانان در شرایط کنونی، نه تنها نقش مؤثری در بالا بردن سرمایه اجتماعی، ارتباطات و نهایتاً سبک زندگی آنان خواهد داشت بلکه مشارکت دادن جوانان در برنامه‌های آموزشی و پژوهشی و..... و اینکه دانشجو احساس کند به جامعه دانشجویی تعلق دارد و خود را در پیشبرد اهداف آموزشی دانشگاه سهمیم بداند تأثیر به‌سزایی در سلامت اجتماعی وی نیز داشته و تضمین‌کننده سلامت روانی او خواهد بود.

- از آنجایی که طبق نتایج به دست آمده از این پژوهش، روی آوردن به فرهنگ مصرفی فقط مختص بانوان نبوده و حتی مردان را به سمت خود کشانده است، لازم است هر گونه فرهنگ سازی، برنامه‌ریزی در زمینه اوقات فراغت و صرف هزینه جهت پر کردن اوقات فراغت و نیز توجه به مشکلات و آسیبهای مربوط به هدر رفتن اوقات فراغت جوانان، در هر دو جنس مورد توجه قرار گیرد.

- با توجه به عدم ارتباط وضعیت اشتغال با سبک زندگی، و حتی تمایل بیشتر جمعیت غیر شاغل جوان به مصرف‌گرایی و سبک زندگی مدرن، که خود هزینه‌های بیشتری را بر خانواده‌های آنان تحمیل می‌کند، لازم است حتی‌المقدور امکانات فراغتی و حتی تحصیلی با هزینه‌های پایین‌تر برای همه جوانان فراهم شود.

در پایان از آنجائی که در پژوهش حاضر تنها به بررسی چند عامل مؤثر

بر سبک زندگی پرداخته شد، پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی به بررسی سایر عوامل (اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی) مؤثر بر سبک زندگی توجه بیشتری گردد. همچنین امید است در تحقیقات آتی، سبک زندگی به صورت مقایسه‌ای و در مقیاس بزرگ‌تری بین دو یا چند دانشگاه در مناطق مختلف شهر تهران و یا به صورت مقایسه‌ای بین رشته‌های مختلف تحصیلی (علوم انسانی، علوم تجربی و ریاضی) انجام گیرد تا نتایج بهتری حاصل شود.

- ابراهیمی، ق.ع و، بهنوئی گدئه (۱۳۸۹). بررسی جامعه‌شناختی سبک زندگی جوانان و مؤلفه‌های آن در بین دختران و پسران شهر بابلسر، *مجله مطالعات فرهنگی و ارتباطات*، ۱۸، ۱۳۹-۱۶۴.
- ابراهیمی، ق.ع. (۱۳۹۰). بررسی جامعه‌شناختی تأثیر سرمایه فرهنگی بر مدیریت بدن. *فصلنامه جامعه‌شناسی کاربردی*، ۲۳(۱)، ۱۳۰-۱۲۵.
- احمدی، ع.ا. و دیگران (۱۳۹۱). بررسی سبک زندگی و عوامل مرتبط با آن در بین دانشجویان مرکز جامع علمی - کاربردی زندان تبریز. *دو فصلنامه جامعه‌شناسی اقتصادی و توسعه*، ۲، ۳۱-۱.
- آتویت، و. و باتامور، ت. (۱۳۹۲). *فرهنگ علوم اجتماعی قرن بیستم* (ح). چاوشیان، ترجمه. تهران: نشر نی.
- بابانژاد، م. و دیگران (۱۳۹۲). بررسی سبک زندگی و پیش بینی تغییرات عوامل مؤثر بر آن در دانشجویان رشته بهداشت. *مجله سلامت و بهداشت*، ۲، ۱۵۵-۱۴۷.
- بوردیو، پ. (۱۳۹۰). *نظریه کنش؛ دلایل عملی و انتخاب عقلانی* (م). مردیها، ترجمه. چاپ چهارم، تهران: انتشارات نقش و نگار.
- پانام، ر. (۱۳۸۰). *دموکراسی و سنتهای مدنی*، چاپ اول، تهران: انتشارات روزنامه سلام.
- پیراهری، ن. و عبیدی، ف. (۱۳۹۲). بررسی سبک زندگی در بین دانشجویان دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران. *در مجموعه مقالات تحولات سبک زندگی در ایران*، جلد دوم، تهران: نشر تیسرا، ۶۴۷-۶۴۱.
- تاج الدین، م. ب. (۱۳۸۸). *سرمایه اجتماعی و قشریندی اجتماعی* (رساله دکتری منتشر نشده). دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، تهران.
- ترکاشوند، ا. (۱۳۸۸). *اصلاح الگوی مصرف؛ مفاهیم و شیوه‌های تأثیر گذاری بر مخاطب*. قابل دسترسی در: www.tvr.iribtv.ir.
- توسلی، غ.ع. (۱۳۸۳). فضای منازعه آمیز نظریه پیر بوردیو. *نامه علوم اجتماعی*، ۷، ۹۹-۹۶.
- چاوشیان، ح. (۱۳۸۱). *سبک زندگی و هویت اجتماعی؛ مصرف و انتخابهای ذوقی به‌عنوان وجه تمایز و تشابه در دوران مدرنیته اخیر* (رساله دکتری منتشر نشده). دانشگاه تهران، تهران.
- ذوالفقاری، م. (۱۳۸۹). *بررسی تأثیر عوامل اجتماعی - اقتصادی و فرهنگی بر سبک زندگی و الگوی مصرف افراد در شهر تهران* (پایان‌نامه)

- کارشناسی ارشد منتشر نشده). دانشگاه آزاد اسلامی رودهن، تهران.
- ربانی، ر. و رستگار، ی. (۱۳۸۷). جوان، سبک زندگی و فرهنگ مصرفی. *ماهنامه مهندسی فرهنگی*، ۳ (۲۴-۲۳)، ۵۳-۴۴.
- رستگار، ی. (۱۳۸۷). *بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر سبک زندگی جوانان شهر شیراز* (پایان‌نامه کارشناسی ارشد منتشر نشده). دانشگاه اصفهان، اصفهان.
- زارع، ب. و فلاح، م. (۱۳۹۰). بررسی سبک زندگی جوانان در شهر تهران و عوامل مؤثر بر شکل‌گیری آن. *فصلنامه تحقیقات فرهنگی*، ۴ (۵)، ۱۰۵-۷۵.
- سام آرام، ع. ا. (۱۳۸۸). بررسی رابطه سلامت اجتماعی و امنیت اجتماعی با تأکید بر رهیافت پلیس محور. *فصلنامه علمی-پژوهشی انتظام اجتماعی*، ۱، ۲۹-۹.
- ستوده، ه. ا. (۱۳۷۹). *روان‌شناسی اجتماعی*. چاپ سوم، تهران: نشر نی.
- شالچی، و. (۱۳۸۷). سبک زندگی جوانان کافی شاپ. *فصلنامه تحقیقات فرهنگی*، ۱ (۱)، ۹۳-۱۱۵.
- شفرز، ب. (۱۳۸۳). *مبانی جامعه‌شناسی جوانان* (ک. ا. راسخ، ترجمه). چاپ دوم، تهران: نشر نی.
- فاضلی، م. (۱۳۸۲). *مصرف و سبک زندگی*. تهران: پژوهشگاه فرهنگ هنر و ارتباطات.
- فاضلی، م. (۱۳۸۷). تصویری از سبک زندگی فرهنگی جامعه دانشجویی. *فصلنامه تحقیقات فرهنگی*، ۱ (۱)، ۱۹۸-۱۷۵.
- قدسی زاده، آ. (۱۳۹۲). *بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر سبک زندگی در مناطق شرق تهران* (پایان‌نامه کارشناسی ارشد منتشر نشده). دانشگاه آزاد اسلامی رودهن، تهران.
- کریمی، ی. (۱۳۸۹). *رابطه سرمایه اجتماعی و سبک زندگی* (پایان‌نامه کارشناسی ارشد منتشر نشده). دانشگاه اصفهان، اصفهان.
- کلاتری، ع. ا. (۱۳۸۸). *اسلام و الگوی مصرف*. چاپ پنجم، تهران: مؤسسه بوستان کتاب.
- کلاتری، ع. ح. و دیگران (۱۳۸۹). تحصیلات و مصرف فرهنگی در شهر تهران. *فصلنامه مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران*، ۱ (۲)، ۱۳۱-۱۱۱.
- گرجی، خ. و دیگران (۱۳۹۰). سنخ‌شناسی سبک زندگی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد چالوس. *همایش ملی آسیب‌شناسی مسائل جوانان*،

- دانشگاه آزاد اسلامی واحد فلاورجان، هفتم اسفند ماه ۱۳۹۰، ۱۱۵۰-۱۱۴۷.
- گیدنز، آ. (۱۳۸۰). *مدرنیته و مدرنیسم* (ح.ع. نودری، ترجمه). چاپ سوم، تهران: انتشارات نقش جهان.
- مجدی، ع. ا. (۱۳۸۹). *بررسی سبک زندگی جوانان ۱۵-۲۹ ساله شهر مشهد* (رساله دکتری منتشر نشده). دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد.
- منصوریان، ع. و دیگران (۱۳۸۸). سبک زندگی و عوامل مؤثر بر آن در دانشجویان دانشگاههای شهر گرگان. *مجله دانشگاه علوم پزشکی جهرم*، ۷(۱)، ۶۲-۶۵.
- نظری لمر، ا. (۱۳۹۳). *بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر سبک زندگی جوانان شهرستان تالش* (پایان نامه کارشناسی ارشد منتشر نشده). علامه طباطبایی، تهران.
- Bocoock, R. (1992). *Consumption and Lifestyles. In Robert Bocoock & Thompson* (Eds.). Social and Cultural Forms of Modernity (119-167). Open University Press.
- Chaney, D. (1996). *Lifestyles. London*: Rutledge Press.
- Cokerham, W. (2008). *Social Causes of Health & Disease*. London: Polity Press.
- Featherstone, M. (1999). *Consumer Culture & Postmodernism*. London: Sage Press.
- Mohan, S. (2008). Lifestyle of Asian Indians with coronary heart disease. *Journal of the Royal College of Nursing Australia*, 15, 115-121.
- Putname, R. (1999). Diversity & Community in the twenty first century, The 2006 Johan sky the prize lecture, *Scandinavian Political studies*, 30(2), 137-174.
- Smith, A. (2006). *Young people, sport & leisure: A Sociological study of youth life styles* (Unpublished dissertation), University of Liverpool.
- Storm, T. (2010). The life style of the youth, The every day life & Relationships in Finland. *Procedia social & behavioral Sciences*, 2, 1665- 1669.
- Veal, A. J. (1989). Leisure, life style & status: A pluralist frame-

- work for analysis. *Leisure Studies*, 8, 141-153.
- Wagner, L. & Alen, J. (2006). Leisure Boredom and Substance Use among High School Students in South Africa. *Journal of Leisure Research*, 38(2), 249-266.
- Washburn, R. et al. (1992). Leisure Time Physical activity. New England, *Research institute*, 2, 13.
- Wyn, J. (1997). *Rethinking Youth*. London: Sage Press.

